LIETUVA 2030
bendrasis planas

Lietuvos Respublikos teritorijos
bendrasis planas

KONKRETIZUOTI SPRENDINIAI

KONKURENCINGA VALSTYBĖ 2030

TURINYS

TARPTAUTINIO IR NACIONALINIO LYGMENS URBANISTINĖ STRUKTŪRA IR JOS ELEMENTAI, VEIKIANTYS ŠALIES, BALTIJOS JŪROS REGIONO IR EUROPOS SĄJUNGOS KONTEKSTE 4

KULTŪRINĖ TAPATYBĖ IR JOS RAIŠKA 9

KRAŠTOVAIZDŽIO, EKOSISTEMŲ IR BIOLOGINĖS ĮVAIROVĖS APSAUGA 14

PAGRINDINIŲ SUSISIEKIMO RYŠIŲ ŠALIES VIDUJE IR SU UŽSIENIO VALSTYBĖMIS PLĖTOJIMAS – PATRAUKLI LOGISTIKAI ŠALIS 17

EFEKTYVI, PATOGI IR EKONOMIŠKA INŽINERINĖ INFRASTRUKTŪRA 21

EFEKTYVIAI VALDOMI IŠTEKLIAI 23

TVARAUS EKONOMIKOS AUGIMO KRYPTYS 30

KONKURENCINGA JŪRINĖ VALSTYBĖ 32

INTEGRACIJA Į KOLEKTYVINIO SAUGUMO STRUKTŪRAS 33

LIETUVOS STRATEGINIAI OBJEKTAI 34

NAUDOJAMOS SĄVOKOS (PAPILDYMAS)

Linijinė rekreacinė infrastruktūra	Sausumos (pėsčiųjų, dviračių, automobilių) ir vidaus vandenų keliai ir trasos, pritaikytos rekreacijai.
Materialusis kultūros paveldas (pagal UNESCO Pasaulinio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvenciją)	Paminklai: architektūros paveldas – architektūros paminklai; dailės paveldas – dailės kūriniai; archeologinis paveldas – archeologinio pobūdžio struktūros ar radiniai; Ansambliai – izoliuotos arba susietos statinių grupės, kurių architektūra yra susijusi su kraštovaizdžiu; Įžymios vietovės – žmonių ir gamtos kūriniai.
Nematerialusis kultūros paveldas (pagal UNESCO Nematerialaus kultūros paveldo apsaugos konvenciją	Tai ilgainiui nusistovėjusi veikla, vaizdai, raiškos formos, žinios, įgūdžiai, taip pat su jais susijusios priemonės, objektai, žmogaus veiklos produktai ir su jais susijusios kultūrinės erdvės, tam tikrų bendruomenių pripažintos kaip kultūros paveldo dalis. Jis svarbus bendruomenės ar grupės tapatybės ir tęstinumo požiūriu, rodo kultūrų įvairovę. Nematerialusis kultūros paveldas daugiausia reiškiasi per žodinės kūrybos tradicijas ir raiškos formas (kalba, scenos menas, papročiai, apeigos ir šventiniai renginiai), taip pat per su gamta ir visata susijusias mokslo sritis bei tradicinius amatus.
Pasaulio paveldas	Kultūros paveldas su gamtos paveldu sudaro Pasaulio paveldą.
Žiedinės savivaldybės	Didžiuosius miestus supančios rajonų teritorijų savivaldybės (Vilniaus r., Kauno r., Klaipėdos r., Šiaulių r., Panevėžio r. ir Alytaus r.), kuriose dominuoja miestų priemiesčių struktūros.

II SKYRIUS

KONKURENCINGA VALSTYBĖ 2030

PIRMAS SKIRSNIS

TARPTAUTINIO IR NACIONALINIO LYGMENS URBANISTINĖ STRUKTŪRA IR JOS ELEMENTAI, VEIKIANTYS ŠALIES, BALTIJOS JŪROS REGIONO IR EUROPOS SĄJUNGOS KONTEKSTE

56. Tarptautiniame kontekste vystoma hierarchinė policentrinė urbanistinė struktūra (tarptautinio ir nacionalinio lygmens), atitinkanti išvystyto tinklo modelį, kai išlaikoma susiklosčiusi tolygi gyvenamųjų vietovių struktūra ir išskiriami prioritetiniai tarptautiniame lygmenyje veikiantys funkciniai ryšiai (Minskas–Vilnius–Kaunas–Klaipėda; Ryga–Kaunas–Varšuva). Numatoma stiprinti šiuos funkcinius ryšius IX B, "Via Baltica", "Rail Baltica" tarptautinių susisiekimo koridorių pagrindu. Tarptautiniame lygmenyje veikiantys urbanistiniai centrai integruojami į tarptautinę urbanistinę sistemą transporto ir logistikos, informacinių technologijų ir telekomunikacijų, finansinių ir kitų paslaugų aspektu, prioritetą teikiant esamo teritorinio, mokslo, infrastruktūros, inovacijų, ekonominio, rekreacinio ir kt. potencialo išnaudojimui ir plėtrai, bei rengiant naujus inovatyvius tarptautinius projektus.

57. Siekiant šalies konkurencingumo didinimo ir urbanistinės sistemos bei jos elementų, veikiančių šalies, BJR (toliau – BJR) ir ES kontekste stiprinimo, taip pat integracijos į tarptautinę urbanistinę sistemą, numatoma vystyti tarptautinio ir nacionalinio lygmens urbanistines struktūras. Tarptautiniu lygmeniu veikiantys urbanistiniai centrai Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai ir Panevėžys yra integruoti į 5 nacionalinio lygmens partneryščių grupes, kurių pagrindu vykdomi projektai turi stiprinti šių urbanistinių centrų stabilumą ir augimą.

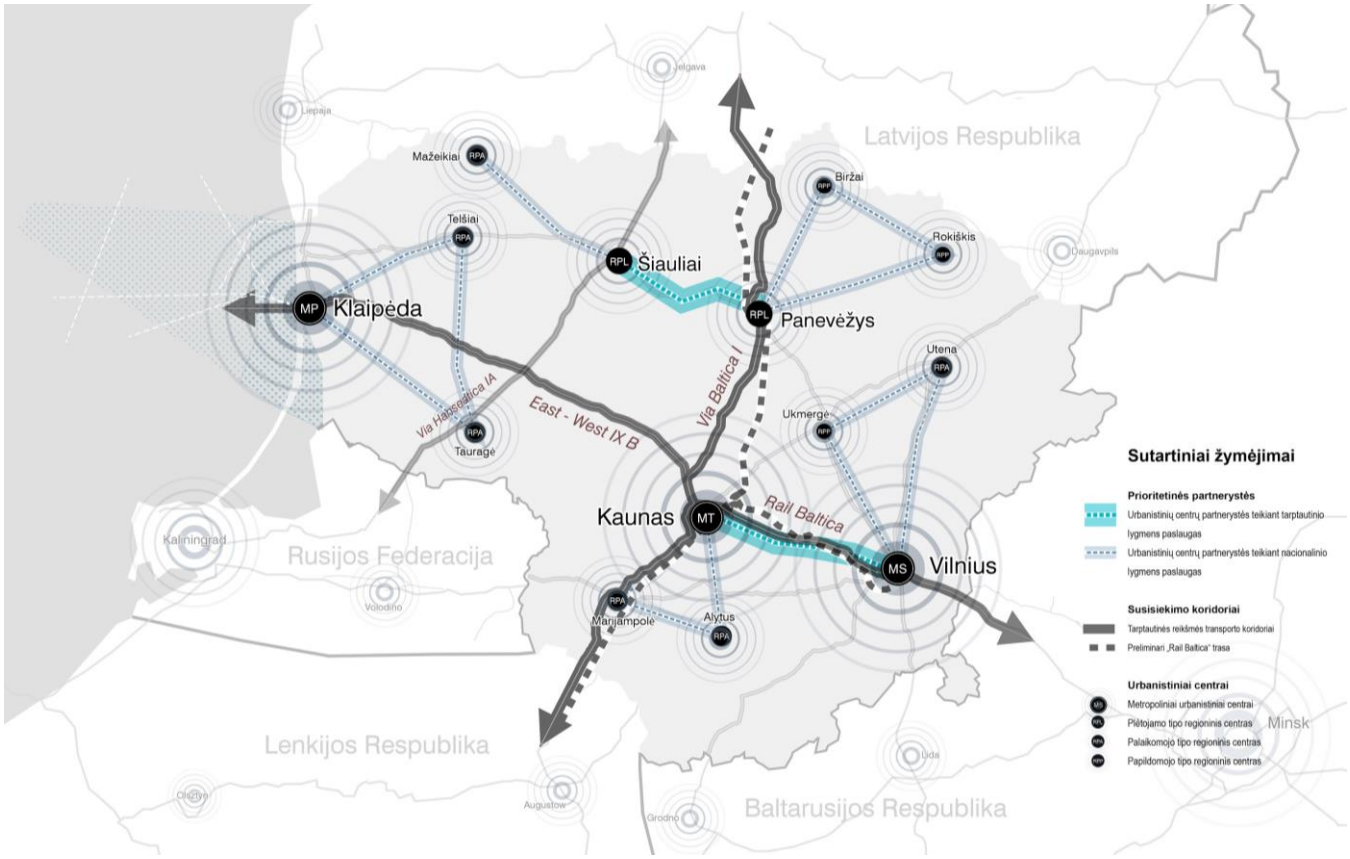

2 pav. Tarptautinio ir nacionalinio lygmenų urbanistinė struktūra

58. Vystant tarptautinio lygmens urbanistinę struktūrą, kurią sudaro penki urbanistiniai centrai (Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys), tarptautiniu lygmeniu veikiantys funkciniai ryšiai ir tarptautiniai transporto koridoriai bei sąsajas su jais turintys vandens ir oro keliai, numatoma urbanistinių centrų funkcijų konsolidacija partnerystės principu.

59. Šalies urbanistinės struktūros gyvybingumui užtikrinti, vystyti tarptautinius transporto koridorius įveiklinant teritorijas, turinčias tiesioginius ryšius su jais. Šalia transporto koridorių numatomas ekonominio aktyvumo koridorius, kuriant ir vystant pramonės ir logistikos centrus. Naujos plėtros teritorijos vystomos taikant kompaktiškumo principus (taikomos V skyriaus nuostatas).

60. Formuoti urbanistinių centrų Vilniaus–Kauno ir Šiaulių–Panevėžio partnerystes, teikiant tarptautinio lygmens paslaugas funkcinio papildomumo principu, bendradarbiaujant nacionalinėms skirtingus sektorinius interesus atstovaujančioms institucijoms. Kurti teritoriniu aspektu santykinai mažu atstumu vienas nuo kito esančių urbanistinių centrų sinergiją, didinančią bendrą šalies vaidmenį tarptautiniu lygiu.

61. Tarptautiniu lygmeniu veikiančių urbanistinių centrų Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio, kaip ir kitų urbanistinių centrų augimas neribojamas, tačiau jis turi būti darnus, atitinkantis LR BP koncepcijoje nustatytas LR BP ambicijas ir vizijas. Urbanistinių centrų partnerystės formuojamos teikiant tarptautinio lygmens paslaugas, taikant funkcijų konsolidaciją, nekuriant bendros urbanizacijos ir neskatinant driekos tarp jų.

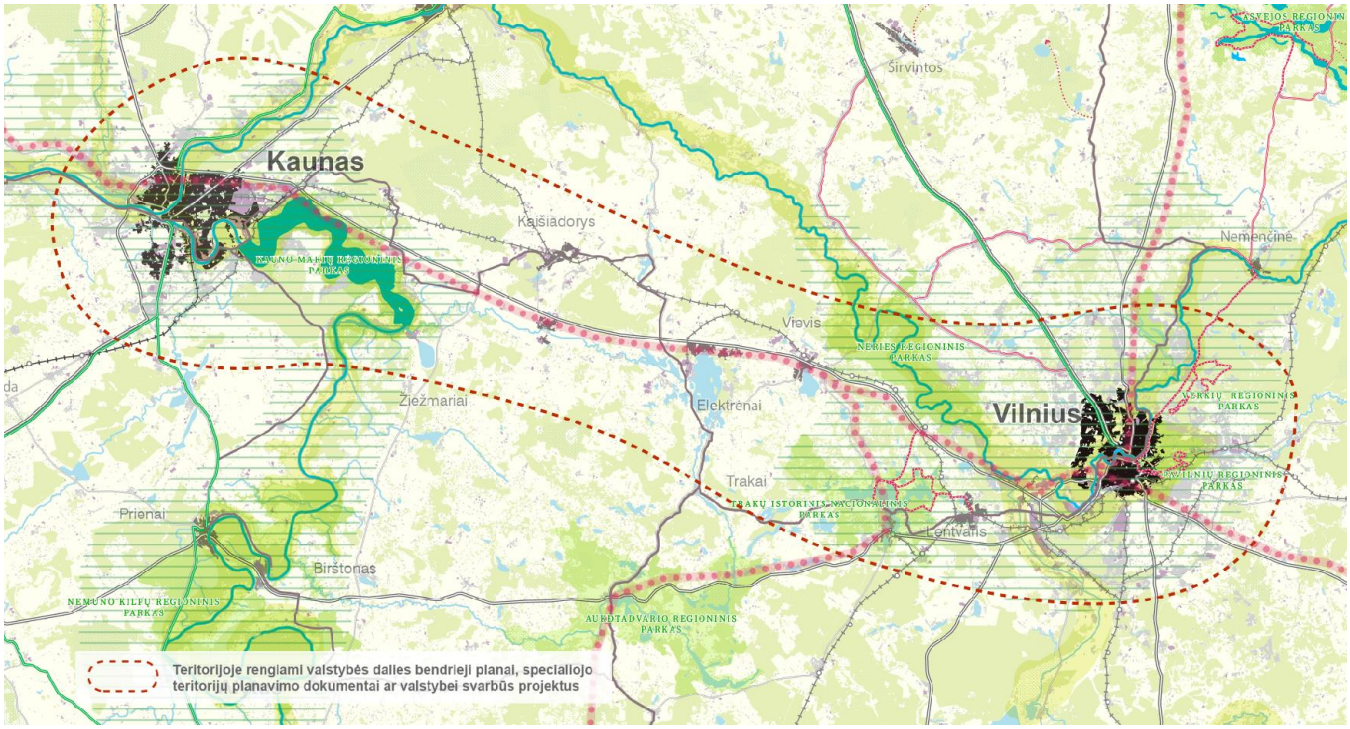

3 pav. Vilniaus–Kauno prioritetinės partnerystės sprendinys

62. Vilniaus–Kauno partnerystės pagrindu inicijuojant bendrus projektus, vykdomas šiuose urbanistiniuose centruose esančių mokymo, mokslo ir inovacijos centrų bendradarbiavimas, siekiant ekonominės, socialinės, kultūrinės ir kitų sričių integracijos laipsnio tarptautinėje plotmėje.

63. Didinamas junglumo lygis tarp Vilniaus ir Kauno urbanistinių centrų, sudarant galimybę kuo mažesnėmis laiko sąnaudomis įveikti atstumą tarp jų (taikant Ketvirto skirsnio nuostatas). Užtikrinus greitą ir patogų susisiekimą tarp miestų, efektyvinti esamos ir planuojamos infrastruktūros naudojimą ir paslaugų teikimą Vilniaus ir Kauno miestuose.

64. Vilniaus–Kauno partnerystės teritoriniam ir (ar) strateginiam įgyvendinimui rengti urbanistinių centrų, kartu su Vilniaus ir Kauno žiedinėmis savivaldybėmis, bei teritorijų tarp jų, patenkančių į partnerystės įtakos zoną, valstybės dalies bendruosius planus ar specialiojo teritorijų planavimo dokumentus ar valstybei svarbius projektus.

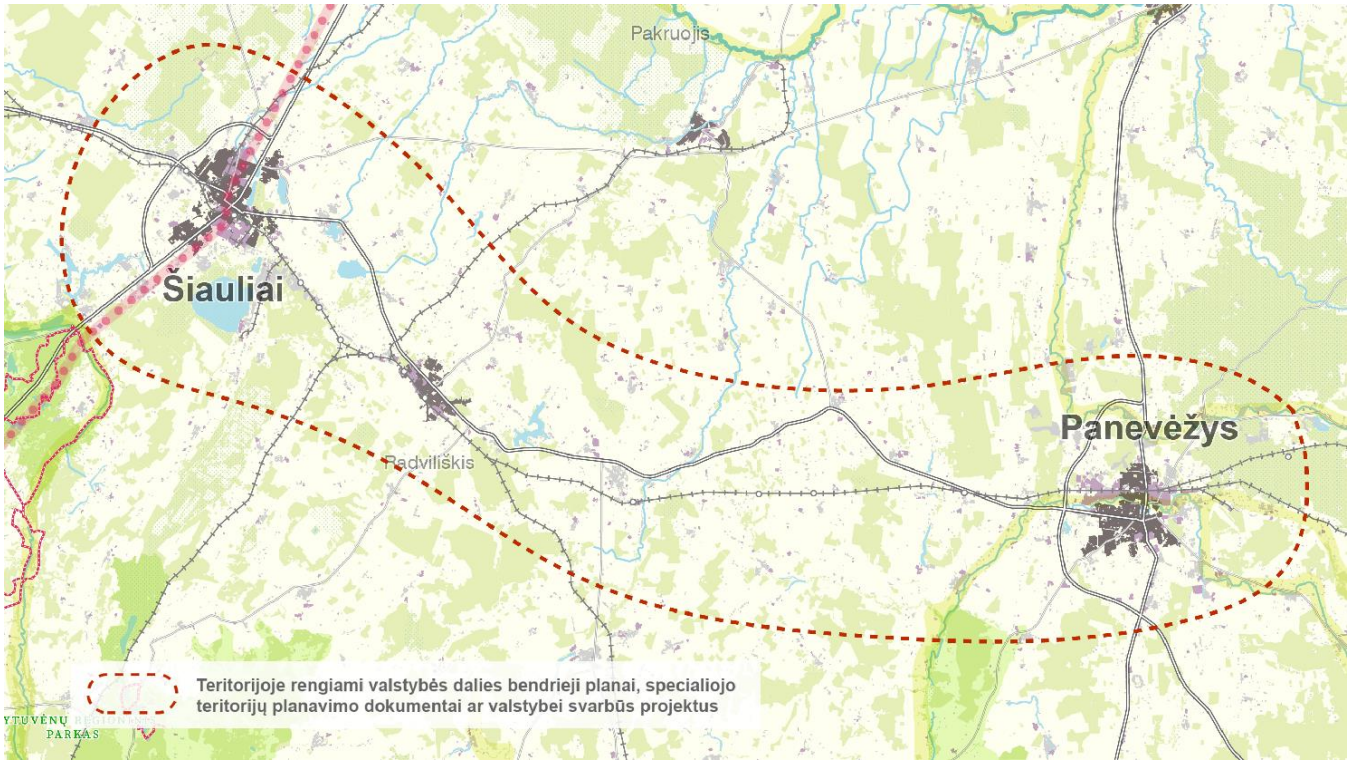

4 pav. Šiaulių–Panevėžio prioritetinės partnerystės sprendinys

65. Formuojant Šiaulių–Panevėžio partnerystę, taikyti tarptautinio lygmens paslaugų funkcinio papildomumo principus, bendradarbiaujant nacionalinėms skirtingus sektorinius interesus atstovaujančioms institucijoms. Teritoriniam ir (ar) strateginiam šios partnerystės įgyvendinimui rengti Šiaulių ir Panevėžio, kartu su jų žiedinėmis savivaldybėmis, bei Radviliškio rajono savivaldybės teritorijos, patenkančių į partnerystės tiesioginės įtakos zoną, valstybės dalies bendruosius planus ar specialiojo teritorijų planavimo dokumentus ar valstybei svarbius projektus.

66. Vystant Šiaulių–Panevėžio partnerystę, prioritetą teikti ekonominės aplinkos gerinimui ir junglumo lygio tarp šių urbanistinių centrų didinimui. Sudaryti galimybę kuo mažesnėmis laiko sąnaudomis įveikti atstumą tarp Šiaulių ir Panevėžio (taikomos Ketvirto skirsnio nuostatos). Didinti urbanistinių centrų gyvybingumą ir mažinti regioninę atskirtį, užtikrinant keleivių daugiarūšių kelionių galimybę. Didinti ekonominį Šiaulių–Panevėžio regiono patrauklumą, sudarant sąlygas daugiarūšei ir įvairiarūšei krovinių logistikai, užtikrinant keleivinių ir krovinių judėjimą geležinkelių ir kelių transportu.

67. Vystant Panevėžio–Šiaulių partnerystę, įsisavinti „Rail Baltica“ trasos teikiamą mobilumo paslaugų ir ekonominį potencialą (taikant Ketvirto skirsnio nuostatas). Sudaryti galimybes efektyviam keleivių judėjimui (siejamam su gyventojų, lankytojų, turistų, specialistų ir kt. asmenų judėjimu, taip pat paslaugų pasiekiamumo, kokybės gerinimu, įvairovės didinimu, gyvenimo kokybės gerinimu, regioninės atskirties mažinimu), gerinant junglumą tarp Šiaulių–Panevėžio ir “Rail Baltica” Panevėžio stoties. Vystyti krovininių terminalų jungtis su tarptautine geležinkelio linija “Rail Baltica” per Panevėžio stotį.

68. Šiaulių–Panevėžio partnerystės ir tarptautiniu lygmeniu veikiančių urbanistinių centrų ekonominio potencialo stiprinimui įveiklinti karinį oro uostą tarptautinės logistikos ir pramonės tikslams.

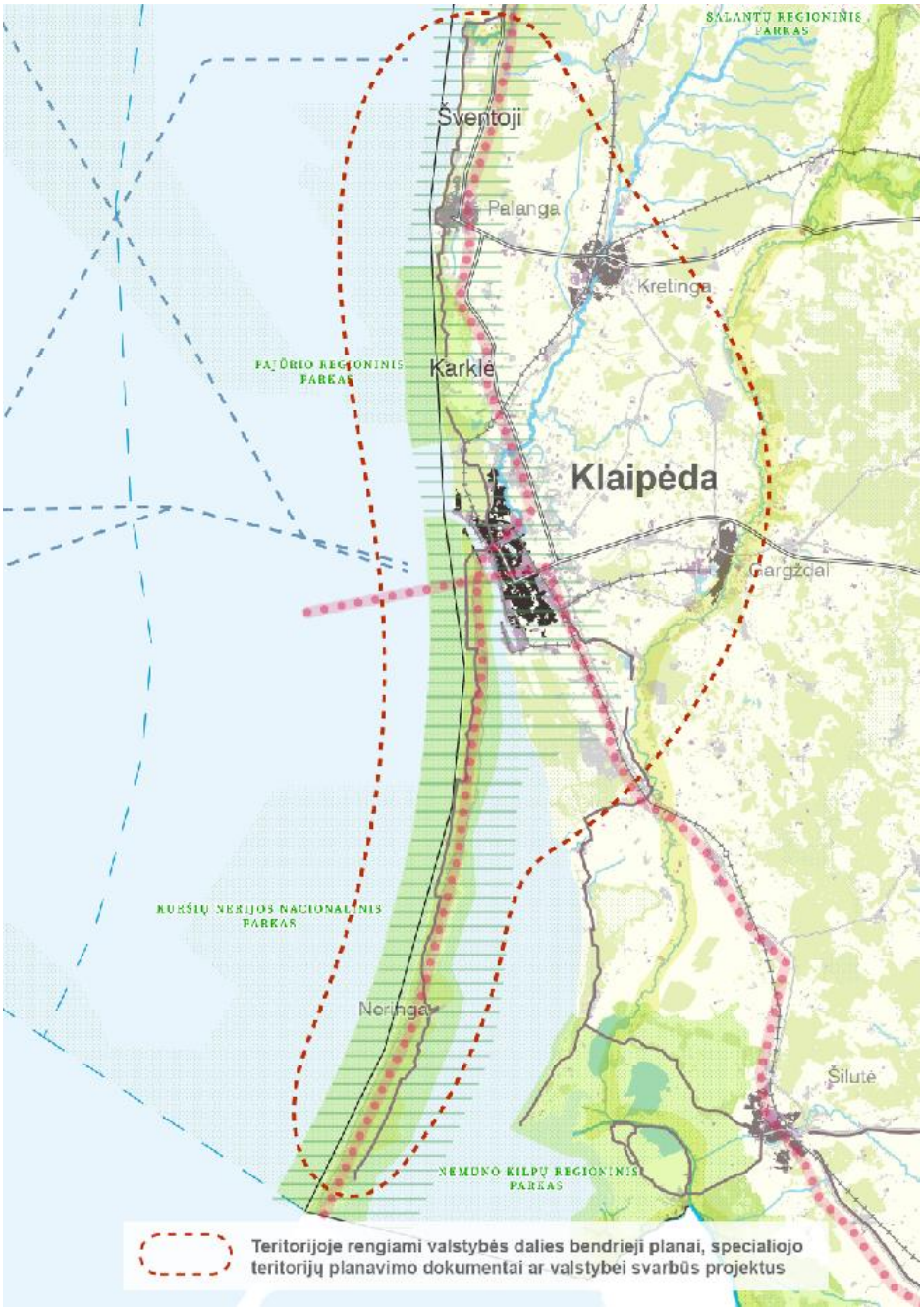

5 pav. Klaipėdos regiono prioritetinės partnerystės sprendinys

69. Klaipėda vystoma kaip metropolinis urbanistinis centras, kuriame veikia visų lygmenų viešosios paslaugos, BJR svarbos jūrų uostas, universitetas, mokslo ir technologijų parkas, kultūros raiškos objektai ir infrastruktūra, multimodalinio transporto paslaugos (oro, kelių, geležinkelių ir vandens), tarptautinio lygmens turizmo centrai ir infrastruktūra. Numatoma stiprinti tarptautinio lygmens urbanistinio centro, vienijančio visą pajūrio zoną, stabilumą, plėsti veiklų ir paslaugų spektrą, vystant naujas veiklas jūroje ir su tuo susijusius mokslą ir inovacijas, sudaryti prielaidas Klaipėdai sustiprinti vaidmenį BJR, tapti stipriu jūrinių veiklų centru (*angl. HUB*), išplėsti įtaką tarptautiniu mastu.

70. Stiprinant Klaipėdos, kaip jūrinių veiklų centro, reikšmę, numatoma gerinti junglumą įvairiomis transporto priemonėmis tiek keleivių, tiek krovinių pervežimo reikmėms. Prioritetas teikiamas geležinkelių transportui esamu tarptautiniu IX B koridoriumi, vidaus vandens keliui E-41 Kaunas–Jurbarkas–Klaipėda.

71. Darniam Klaipėdos urbanistinio centro ir į pajūrio įtakos zoną patenkančių teritorijų vystymui, teritorinių ir (ar) strateginių sprendinių įgyvendinimui, rengti Klaipėdos miesto, kartu su žiedine savivaldybe ir pajūrio įtakos zona valstybės dalies bendruosius planus ar specialiojo teritorijų planavimo dokumentus ar valstybei svarbius projektus.

72. **Nacionalinio lygmens urbanistinė struktūra**. Ją sudaro regioninio lygmens urbanistiniai centrai, veikiantys tarptautiniu ir nacionaliniu lygmenimis, tarpusavyje ir su metropoliniais centrais susieti funkciniais ryšiais, siejami su regionų augimo, šalies gerovės ir stabilumo, konkurencingumo veiksniais. Vystant nacionalinio lygmens urbanistinę struktūrą tarptautiniame kontekste numatoma:

72.1. toliau plėtoti ir stiprinti regioninio lygmens Šiaulių, Panevėžio, Alytaus, Utenos, Marijampolės, Tauragės, Telšių, Mažeikių, Ukmergės, Rokiškio ir Biržų urbanistinius centrus stiprinant jų tarpusavio sąveikas. Šių regioninių centrų tarpusavio sąveika stiprinama su šalies metropoliniais centrais susietais funkciniais ryšiais. Regioniniai centrai veikia nacionalinių prioritetinių partnerysčių suformuotu pagrindu teikiant regioninio lygmens paslaugas;

72.2. įvertinus galimą teritorinio potencialo bendrumą, nacionalinio lygmens urbanistinėje struktūroje vystomos prioritetinės partnerystės: Vilniaus–Utenos–Ukmergės; Kauno–Marijampolės–Alytaus; Klaipėdos–Tauragės–Telšių; Šiaulių–Mažeikių; Panevėžio–Biržų–Rokiškio;

72.3. nacionalinio lygmens urbanistinėje struktūroje taikant partnerysčių principą, sudaromos prielaidos sukurti didesnę vertę, nei tai galima būtų pasiekti, veikiant atskirai ar santykinai individualiai. Prioritetinėse partnerystėse formuojami itin stiprūs funkciniai ryšiai tarp partneriaujančių urbanistinių centrų;

72.4. nacionalinių prioritetinių partnerysčių arealuose partnerysčių pagrindu rengiamos bendros miestų centrinių dalių regeneracijos, masinės statybos rajonų modernizacijos ar buvusių industrinių zonų konversijos programos, kurios apima dideles teritorijas ir kompleksiškas priemones;

72.5. regionų plėtros planuose ir žemesnio lygmens kompleksiniuose teritorijų planavimo dokumentuose formuojamos miestų urbanistinės sistemos (kitaip – faktiniai miestai arba urbanizuoti regionai) nepaisant administracinių teritorijų suskirstymo;

72.6. siekiant gyventojų koncentracijos ir depopuliacijos tendencijų pusiausvyros, stiprinamos silpnosios gyvenamųjų vietovių tinklo grandys, palankiausių regioninių ir subregioninių kaimo ir miesto gyvenamųjų vietovių tinklo sistemų formavimosi sąlygos.

73. Siekiant metropolinių ir regioninių urbanistinių centrų reikšmės didinimo tarptautiniame kontekste numatoma:

73.1. sprendžiant didžiųjų miestų ir jų žiedinių savivaldybių problematiką, rengti bendrus kompleksinio teritorijų planavimo dokumentus ir tam skirtus specialiojo teritorijų planavimo dokumentus. Formuoti faktines miestų urbanizuotų teritorijų ribas taikant miestų ir jų žiedinių savivaldybių bendradarbiavimą, nepaisant administracinių teritorinių ribų;

73.2. naudoti Lietuvos metropolinių centrų resursus viso regiono reikmėms, siekiant skatinti atskirų dalių sąveiką, kooperaciją, bendradarbiavimą ir vienas kito papildymą. Siekiama centrų sinergijos ir kokybiškų viešųjų prieinamų paslaugų bei veiklų sistemos;

73.3. stiprinti metropolinių ir regioninių urbanistinių centrų funkcinius ir teritorinius ryšius su agrarine aplinka ir gamtiniu kraštovaizdžiu. Šie gamtinės ir antropogeninės aplinkos suderinamumo ryšiai svarbūs tarptautiniu ir nacionaliniu lygmeniu ekologiniu, ekonominiu ir kultūriniu aspektais;

73.4. kurti urbanistinių centrų tarpusavio sinergiją ir prieinamų paslaugų bei veiklų sistemą, užtikrinti miestų raidos nuoseklumą, darną, gyvybingumą, taip sustiprinant šalies urbanistinių centrų sistemą tarptautiniame kontekste ir mažinant regioninę atskirtį šalyje;

73.5. taikyti kompaktiško miesto vystymo principus urbanistinių centrų, veikiančių tarptautiniu ir nacionaliniu lygmeniu, plėtrai. Kaimo vietovių urbanizacija tarp urbanistinių centrų nėra numatoma.

ANTRAS SKIRSNIS

KULTŪRINĖ TAPATYBĖ IR JOS RAIŠKA

74. Pripažįstant tai, kad kūrybiškumas, kūrybiška visuomenė ir kūrybinė ekonomika yra esminiai šalies gerovės varikliai; kad globalios konkurencijos sąlygomis stiprus teritorinis vietos identitetas palaiko „minkštąjį“ šalies konkurencingumą – vietos patrauklumą, stiprią tapatybę, bendruomenės įtraukumą; kad išreikšta tapatybė leidžia ne tik konkuruoti, pasiūlant unikalų išskirtinumą, bet ir kurti nacionalines bei tarptautines partnerystes, paremtas identiteto bendrumu; kad kultūra kuria įvairialypę vertę ne tik šalies viduje, bet ir tarptautiniu mastu; kad tarptautinio lygmens kultūros plėtra skatina nuolatinį atsinaujinimą, formuoja ir komunikuoja pozityvų ir atpažįstamą Lietuvos įvaizdį, pristatant šalies kultūrą naujoms užsienio auditorijoms, prisideda prie šalies patrauklumo, eksporto augimo ir tarpkultūrinio bei diplomatinio dialogo plėtojimo; kad šalies kultūros, kultūros paveldo bei kultūros ir kūrybinių industrijų (toliau – KKI) tarptautinis žinomumas yra reikšmingi kriterijai vertinant Lietuvos pozicijas tarptautiniuose valstybių įvaizdžio reitinguose, kurie atitinkamai lemia atvykstamąjį turizmą, investicijų ir talentų pritraukimą bei pasitikėjimą tarp šalių; kad jungdamos verslumą, kūrybiškumą ir inovacijas, KKI yra itin perspektyvi sritis visuotinės automatizacijos ir robotizacijos kontekste; kad kultūros išteklių potencialas kurti konkurencingą valstybę vis dar nėra iki galo išnaudojamas; kad trūksta vieningo tarpinstitucinio matymo, kaip kultūros tarptautiškumo kuriamos vertės turi būti plėtojamos ir integruojamos siekiant valstybės konkurencingumo tikslų numatoma:

74.1. įtvirtinti kultūrą kaip horizontalų šalies prioritetą, o kultūrinį gyvybingumą kaip darnaus vystymosi pagrindą, kartu su ekonomine gerove, socialiniu teisingumu ir aplinkos tvarumu;

74.2. suformuluoti konkrečius uždavinius ir prioritetus tarptautinei šalies kultūros sklaidai ir tarptautinio bendradarbiavimo skatinimui, nustatant atskirų kultūros sričių (muziejai, teatras, bibliotekos, koncertinės įstaigos, šiuolaikinis menas, kinas, kultūros centrai, literatūra, kultūros paveldas) raidos būklę, poreikius, problematiką, bei sukuriant duomenimis grįstas skirtingų kultūros ir meno sričių vystymo strategijas;

74.3. remiantis LRKM pavaldžių institucijų resursais, sukurti atskirų kultūros sričių (muziejai, teatras, bibliotekos, koncertinės įstaigos, šiuolaikinis menas, kinas, kultūros centrai, literatūra, kultūros paveldas) nacionalinių kompetencijų centrų tinklą. Tinklas kaups ir skleis sritims aktualią informaciją nacionaliniu ir tarptautiniu lygmeniu, skatins sričių vystymąsi ir plėtrą, kels darbuotojų kvalifikaciją, vykdys visuomenės edukaciją ir aktyvią tinklaveiką, formuos bendrą šalies kultūros raidą;

74.4. skatinti tarptautinį bendradarbiavimą kultūros srityje, kuriant įvairesnius ir kokybiškesnius kūrybinius produktus ir kultūros paslaugas, formuojant turtingą kultūrinę aplinką, didinant kultūros sektoriaus veiklos profesionalumą ir tvarumą. Siekiant šalies konkurencingumo, bus parenkamos tikslinės priemonės, veiksmai koordinuojami su suinteresuotomis institucijomis, pagrindinės kultūrinio bendradarbiavimo kryptys derinamos su prioritetinėmis eksporto rinkomis ir diplomatijos stiprinimo kryptimis, turinčiomis didžiausią potencialą: Švedija, Norvegija, Vokietija, Jungtinė Karalystė, Prancūzija, Jungtinės Amerikos Valstijos, Kinija, Izraelis, Japonija, Ukraina, Jungtiniai Arabų Emyratai, Kanada, Turkija, Pietų Afrikos Respublika;

74.5. vadovaujantis didžiausią potencialą turinčių tarptautinio bendradarbiavimo krypčių prioritetais (Švedija, Norvegija, Vokietija, Jungtinė Karalystė, Prancūzija, Jungtinės Amerikos Valstijos, Kinija, Izraelis, Japonija, Ukraina, Jungtiniai Arabų Emyratai, Kanada, Turkija, Pietų Afrikos Respublika), kurti šalies kultūros ambasadorių tinklą, koordinuojant Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos, Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos ir Ekonomikos ir inovacijų ministerijos veiksmus stiprinant šalies įvaizdį užsienyje, tarptautinę kultūrinę sklaidą ir oficialių kultūros atašė veiklą;

74.6. efektyvinant esamą ir plėtojant naują kultūros ir kūrybinių industrijų (toliau – KKI) inkubatorių “kietąją” ir “minkštąją” infrastruktūrą, vystyti KKI veiklai reikalingą kūrybinių gebėjimų ugdymo ir palaikymo sistemą, užtikrinant sistemišką kūrybinių inovacijų kūrimą ir diegimą nacionaliniu lygmeniu (esami 5 KKI inkubatoriai Vilniaus regione), regioniniu lygmeniu (Kauno, Klaipėdos bei Anykščių–Utenos inkubatoriai), ir vietos lygmeniu (Alytaus ir Telšių inkubatoriai), jungiant įvairias kūrybinių ir meninių studijų disciplinas, mokslinius tyrimus, švietimo programas ir verslą bei kuriant aukštos pridėtinės vertės produktus ir paslaugas;

74.7. aktualizuojant turimą Vilniaus–Kauno kultūrinį potencialą, įeiklinti turimą kultūrinę infrastruktūrą tarptautiniu mastu, koordinuojant veiksmus bei teikiant prioritetą bendriems kultūriniams renginiams,

kultūros paveldo ir šiuolaikinės kultūros bendriems projektams, KKI vystymui ir šalies identiteto palaikymui. Atsižvelgiant į turimus gausesnius kultūrinius išteklius Vilniaus m. sav. ir Kauno žiedinėse savivaldybėse, užtikrinti efektyvų jų panaudojimą ir mobilumą, kuriant bendrą pridėtinę vertę.

75. **Nacionalinio reikšmingumo kultūros paveldo arealų įveiklinimas**. Siekiant išsaugoti kultūros paveldą ateities kartoms, numatoma suteikti kuo daugiau kultūrinių, rekreacinių, edukacinių, bendruomeninių funkcijų kultūros paveldo objektams, kompleksams ir vietovėms, diegti šiuolaikinę gyvenimo kokybę atspindinčias inovacijas bei kultūros sklaidos priemones.

76. Apibrėžiant kultūros paveldo teritorinę dimensiją, Lietuvos Respublikos teritorijoje nustatomi trys nacionalinės reikšmės kultūros paveldo arealai: Vilniaus krašto; Kauno krašto ir Panemunės; Klaipėdos krašto ir Vakarų Žemaitijos; ir keturi regioninės reikšmės kultūros paveldo arealai: Rytų Žemaitijos; Aukštaitijos; Dzūkijos; Suvalkijos. Kultūros paveldo arealai formuojami skirtingų reikšmingumą lemiančių vertingųjų savybių pobūdžių ar jų derinių objektų sankaupų. Arealų ribos, turinys ir sudėtis pažymėti „Kultūros politikos ir rekreacijos brėžinyje“.

77. Planuojama įveiklinti nacionalinio reikšmingumo kultūros paveldo arealų išteklius, integruoti kultūros paveldo objektus, kompleksus ir vietoves į darnios plėtros principais vystomą valstybės urbanistinę, agrarinę, gamtinę struktūras.

78. Siekiant išsaugoti ir įveiklinti nacionalinės reikšmės kultūros paveldo arealus, numatoma:

78.1. pagreitinti visų objektų, patenkančių į nacionalinės reikšmės kultūros paveldo arealus, vertingųjų savybių apskaitą, diegiant inovatyvias technologijas bei būdus, užtikrinti apskaitos duomenų pasiekiamumą, įtraukiant vietos bendruomenes į apskaitos procesus;

78.2. įsteigti prie KM tyrimų centrą, organizuoti pasaulio paveldo vietovių, nacionalinės reikšmės kultūros paveldo arealų, objektų juose tyrimus, jų mokslinį apibendrinimą, įsteigti tyrimų archyvą, ugdyti reikiamą kiekį atitinkamų specialybių tyrėjų, skatinti ir organizuoti jų profesinės kvalifikacijos ugdymą tarptautiniu mastu;

78.3. parengti ar atnaujinti UNESCO Pasaulio paveldo vertybių ir nacionalinės reikšmės kultūros paveldo arealuose esančių kultūros paveldo vietovių tvarkymo planus, numatant tinkamą tvarų ir darnų balansą tarp vietovių apsaugos ir naudojimo, skatinantį kultūros paveldo įveiklinimą įvairiose srityse bei tinkamą tausojamą naudojimą;

78.4. parengti ir įdiegti klimato kaitos poveikį minimalizuojančias programas bei veiksmų planus;

78.5. siekiant išsaugoti didžiausią vertę turinčius kultūros paveldo objektus – vietoves ir arealus – koncentruoti valstybinius ir privačius finansinius išteklius į šių vietovių objektų apsaugą ir tvarų naudojimą ir įveiklinimą, tinkamai parinkti finansinių indėlių skatinimo mechanizmus, užtikrinant jų kontrolę;

78.6. siekiant išsaugoti lietuvių tautos kultūros paveldą, dėl valstybės teritorijos ribų pokyčių, likusį už dabartinės Lietuvos teritorijos ribų, LR BP sprendiniais numatomas valstybės institucinis bendradarbiavimas su kaimyninėmis šalimis – Latvija, Baltarusija, Lenkija, Ukraina, Rusijos Federacija – dėl Lietuvos istorijos paminklų jų teritorijose tvarkymo ir išsaugojimo.

79. **Metropolinių urbanistinių centrų kultūros paveldo išteklių įveiklinimas**. Į planuojamą metropolinių urbanistinių centrų tarptautinių prioritetinių partnerysčių lauką įtraukti šie Vilniaus–Kauno, Klaipėdos, Šiaulių–Panevėžio metropolinių centrų kultūros paveldo ištekliai:

79.1. Vilnius–Kauno metropolinių urbanistinių centrų kultūros paveldo ištekliai: istorinis Vilniaus centras, Kernavės archeologinė vietovė, du Struvės geodezinio lanko taškai ir preliminariame paveldo sąraše esantys abu objektai – Kauno modernizmo architektūra ir Trakų istorinis nacionalinis parkas. Pasaulio paveldo sąraše esančių objektų sankaupa stiprina šalies tarptautinio identiteto, kultūrinės raiškos bei kultūros paveldo kaip ištekliaus dimensiją, suteikdama Vilniui ir Kaunui įvairių tarptautinio lygmens partnerystės paslaugų galimybę.

79.2. Klaipėdos metropolinio urbanistinio centro kultūros paveldo ištekliai: Klaipėdos metropolinio urbanistinio centro teritorijoje esantys kultūros paveldo objektai, vietovės. Klaipėdos įtakoje yra Kuršių nerija, įrašyta į pasaulio paveldo vietovių sąrašą. Ši geografinė gretimybė sustiprina Klaipėdos miesto ir tarptautinio

uosto kultūrinės raiškos ir kultūros paveldo įveiklinimo per tarptautiniu lygmeniu veikiančius funkcinius ryšius potencialą, suteikia daugiau galimybių plėtoti kultūrinį vandens ir sausumos turizmą, įveiklinti kultūros paveldą kaip ekonominį, urbanistinį, tarptautinio identiteto resursą.

79.3. Šiauliai ir Panevėžys kultūros paveldo vertybių požiūriu priskiriami prie kultūros paveldo reprezentacinių centrų, kur Šiauliai reprezentuoja Rytų Žemaitijos regioninio reikšmingumo kultūros paveldo arealą.

80. Siekiant sustiprinti Lietuvos identitetą tarptautiniame kontekste, numatoma:

80.1. didinti metropolinių centrų kultūros paveldo išteklių integralumą į tarptautiniu lygmeniu veikiančius funkcinius ir partnerystės ryšius;

80.2. didinti metropolinių centrų kultūros paveldo išteklių įveiklinimo, pritaikymo ir tausojamo naudojimo mastus, tuo pačiu išsaugant šių teritorijų vientisumą, autentiškumą bei vertingąsias savybes;

80.3. įtraukti metropolinių centrų kultūros paveldo išteklius į darnaus vystymosi procesus, skatinti kompleksiškų planavimo dokumentų rengimą, didinti metropolinių centrų ir kultūros paveldo arealų integralumą sociokultūriniam kontekste, skatinti vietos bendruomenių įtraukimą į šiuos procesus;

80.4. išnaudoti pasaulio paveldo vietovių buvimo nacionalinio reikšmingumo kultūros paveldo arealų potencialą bei ypatybes, pritraukiant didesnius kultūrinio turizmo srautus, didinti turizmo aptarnavimo infrastruktūrą bei įvairovę;

80.5. gerinant pasaulio paveldo vietovių pasiekiamumą bei didinant lankomumą, numatoma didinti transporto priemonių pasirinkimo įvairovę, naudoti vandens transportą lankant Kuršių nerijos objektus, įveiklinti Neries ir Nemuno upių vandens transportą pasaulio paveldo vietovių apžiūrai;

80.6. įtraukti pasaulio paveldo vietoves bei metropolinius centrus į kuo didesnį skaičių tarptautinių kultūros kelių;

80.7. vykdyti metropolinių centrų ir pasaulio paveldo vietovių, esančių juose, klimato kaitos poveikį kompensuojančias programas, rengti klimato kaitos poveikio mažinimo veiksmų planus;

80.8. kurti vidaus ir tarptautinio turizmo infrastruktūrą, įveiklinant urbanistinių metropolinių centrų materialius išteklius – kultūros paveldo objektus pritaikant kultūriniam turizmui, apgyvendinimui ir kitoms kultūros reikmėms.

81. **Europos Tarybos kultūros kelių tinklo plėtra ir įveiklinimas.** Siekiant didesnio valstybės žinomumo ir konkurencingumo, numatoma integruotis į tarptautinį, Europos tarybos pripažintą, kultūros kelių tinklą, išnaudoti turistinį ir piligriminį kultūros kelių potencialą. Lietuvoje valstybiniu lygiu pripažinti Šv. Jokūbo ir Žydų kultūros paveldo keliai, vystomi pagal nustatytus Europos Tarybos kriterijus ir standartus: objektai yra ženklinami, koordinuojami operatorių, formuojami maršrutai piligrimams ir turistams, kultūros keliai yra periodiškai aktualizuojami kultūriniais renginiais.

82. Keturi piligriminiai Šv. Jokūbo keliai jungia Lietuvą su kaimynėmis Latvija, Rusijos Federacija, Lenkija ir eina per visus Lietuvos valstybės metropolinius centrus – Vilnių, Kauną ir Klaipėdą, Šiaulius, Panevėžį. Kultūros keliai, maršrutai, stotys, lankytini objektai, nakvynės, maitinimo vietos ir kt. pažymėti „Kultūros politikos ir rekreacijos brėžinyje“. Įgyvendinant LR BP sprendinius, numatoma šių kelių infrastruktūros plėtra, įtraukiant kultūros paveldo objektus, kompleksus, vietas ir vietoves, juos įveiklinant materialaus ir nematerialaus kultūros paveldo pažinimui.

83. Pažintinis Žydų paveldo kultūros kelias, skirtas keliautojams, Lietuvoje norintiems susipažinti su štetlų ir žydų bendruomenių istorijomis, sinagogomis, bendruomeniniais pastatais, vietomis, kurios mena žymius žydų tautybės žmones, kilusius iš Lietuvos. Įgyvendinant LR BP sprendinius, numatoma šio kelio nuolatinė plėtra, pildant naujais objektais, teminių regioninių maršrutų kūrimas[1] .

84. LR BP sprendiniais iki 2030 m. numatoma Kultūros kelių kokybinė ir kiekybinė plėtra.

[1] https://www.jewish-heritage-lithuania.org/lt/paveldo-zemelapis

84.1. Didinti piligrimystės kelių aptarnaujamą infrastruktūrą, plėtoti informacinę sklaidą, įveiklinti maksimalų kiekį kultūros keliais pasiekiamų kultūros paveldo objektų, juos pritaikyti piligrimų gyvenimui, gerinti, nepažeidžiant vertingųjų savybių, jų infrastruktūros kokybę. Skleisti nematerialiojo paveldo pažinimą, piligrimus supažindinant su regioninėmis tradicijomis bei kulinariniu paveldu.

84.2. Įveiklinti Kultūros kelių infrastruktūros sujungtus objektus, esančius pasaulio paveldo vietovių teritorijose, nacionalinio ir regioninio reikšmingumo kultūros paveldo arealuose.

84.3. Fizinė Šv. Jokūbo kelių plėtra, planuojant ir įveiklinant naujas Šv. Jokūbo kelių atšakas į Baltarusiją, Latviją.

84.4. Žydų kultūros paveldo kelio plėtra, jungiantis prie kaimyninių šalių analogiškų objektų Lenkijoje, Latvijoje, Baltarusijoje ir Rusijos federacijoje.

84.5. Didesnė informacinė Žydų tautinio kultūros kelio sklaida bei jo integravimas į pasaulio paveldo vietovių, nacionalinės ir regioninės raiškos arealų įveiklinimo programas. Šis tarptautinis kultūros kelias papildys Litvaku kultūros pažinimo sklaidą, pritrauks papildomus turistų, besidominčių Žydų kultūra Europoje, srautus ir tuo pačiu padės plėsti kelių rekreacinę infrastruktūrą.

84.6. Siekti kultūros kelių, kurie turi nacionalinę ir tarptautinę reikšmę, bet nėra išplėtoti, Europos Tarybos pripažinimo, infrastruktūros kūrimo ir įveiklinimo.

84.7. Kurti ir didinti sukurtų kultūros kelių turistinį rekreacinį potencialą, jį integruoti į visus aukščiau išvardintus jų įveiklinimo procesus.

85. **Pasaulio kultūros paveldo sąraše registruotų vertybių ištekliai, įveiklinimas ir tarptautinė raiška.** Vadovaujantis Pasaulinio kultūros ir gamtos paveldo globos ir Nematerialaus kultūros paveldo apsaugos konvencijomis, skirstomos ir registruojamos materialaus ir nematerialaus kultūros paveldo vertybės.

86. Lietuvos teritorijoje yra keturios (4) į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą įrašytos vietovės – materialaus paveldo vertybės: Vilniaus istorinis centras, Kuršių nerija, Kernavės archeologinė vietovė ir Struvės geodeziniis lankas (Lietuvos teritorijoje – lanko 3 punktai). Į UNESCO tarptautinį "Žmogus ir biosfera" rezervatų tinklą įrašytas Žuvinto biosferos rezervatas, Europos paveldo ženklo sąraše yra 44 Kauno tarpukario modernizmo architektūros objektai. Lietuvos valstybė, vykdydama tarptautinius įsipareigojimus pasaulio kultūros paveldo sąraše registruotų, esančių Lietuvos teritorijoje, vertybių atžvilgiu, organizuoja valdymo, išsaugojimo, mokslinių tyrimų, kaitos stebėsenos, pritaikymo bendruomenių gyvenimui ir įveiklinimo įvairioms tausojančioms funkcijoms darbus, tikslina išskirtinės visuotinės vertės aprašus, rengia periodines ataskaitas, randa naujus objektus, vertus įrašymo į UNESCO pasaulio paveldo sąrašą, rengia jų paraiškas. Įgyvendinant LR BP sprendinius, iki 2030 m. numatoma:

86.1. vykdyti tarptautinius įsipareigojimus UNESCO pasaulio paveldo vertybių Lietuvoje atžvilgiu, ypatingą dėmesį sutelkiant šių objektų informacinei sklaidai tarptautiniame kontekste, kas padidintų Lietuvos teritorijoje esančių UNESCO pasaulio paveldo vertybių žinomumą, pritrauktų tarptautinių turistų srautus, spartintų kultūros paveldo įveiklinimą kultūros, turizmo, rekreacinei infrastruktūrai;

86.2. parengti Vilniaus istorinio centro, Kuršių nerijos, Kernavės archeologinės vietovės, Struvės geodezinio lanko valdymo planus, organizuojančius tarpinstitucinį bendradarbiavimą ir atsakingų institucijų kompetencijų sąrangą apsaugos tikslams pasiekti;

86.3. taikyti pažangias technologijas ir metodus pasaulio paveldo vietovių apsaugai nuo klimato kaitos, saugoti povandeninės archeologijos artefaktus, rastus Kuršių nerijos pakrančių vandenyse;

86.4. ženklinti pasaulio paveldo vietovėse kultūrinio turizmo maršrutus, gerinti jų aptarnavimo kokybę bei infrastruktūros aprūpinimą.

87. Preliminariame UNESCO pasaulio paveldo sąraše yra Kauno modernizmo architektūra ir Trakų istorinis nacionalinis parkas. 2019 m. pradėti rengti Kauno modernizmo architektūros nominacijos dokumentai. 2020 m. kartu su Lenkijos ir Baltarusijos valstybėmis inicijuotas Totorių tautinio paveldo objektų, esančių trijų valstybių teritorijose, nominacinės dokumentacijos rengimas. Iki 2030 m. numatoma:

87.1. parengti trūkstamą dokumentaciją, baigti ir / ar atlikti dokumentacijos teikimo UNESCO procedūras, tęsti naujų objektų paiešką ir jų įtraukimo į pasaulio paveldo vietovių sąrašą procedūras. Sėkmės atveju siekiama turėti 2–3 naujus UNESCO pasaulio paveldo sąrašo objektus.

88. **Tarptautinis bendradarbiavimas bendrų pasaulio paveldo vertybių apsaugoje ir įveiklinime.** Struvės geodezinis lankas yra pirmoji tarptautinė sienas kertanti vertybė Pasaulio paveldo sąraše, kurią sudaro 34 punktai: Norvegijoje – 4, Švedijoje – 4, Suomijoje – 6, Rusijoje – 2, Estijoje – 3, Latvijoje – 2, Lietuvoje – 3 (Gireišiai, Meškonys ir Paliepiukai), Baltarusijoje – 5, Moldovoje – 1, Ukrainoje – 4. Kitos lanko vietos saugomos nacionaliniu lygmeniu. Visi Struvės geodezinio lanko punktai susieti į vieną grandinę bei išlaiko vientisumą. Įveiklinant Struvės geodezinio lanko punktus, išnaudojant integralios veikos galimybes, Lietuvoje numatoma:

88.1. rengti bendras su Struvės geodezinio lanko savininkais ar kaimyninėmis šalimis objekto savininkėmis apsaugos, objekto įveiklinimo, edukacinės ir kultūrinio turizmo programas, incijuoti ir dalyvauti jų bendroje informacinėje sklaidoje; įtraukti vietos bendruomenes į objektų tvarkymą, aktualizavimą, įveiklinimą.

89. Bendrai pasaulio paveldo vertybių apsaugai numatoma:

89.1. tarptautinę vertę turinčių objektų įveiklinimas, tausojamas naudojimas, pritaikymas universalaus dizaino ir darnios plėtros principas paremtais sprendiniais, nesudarančiais neigiamos įtakos jų išskirtinės visuotinės vertės apraše nustatytoms vertybėms;

89.2. įdarbinti vietines bendrijas pasaulio paveldo vietovių kultūros, turizmo, turizmo apgyvendinimo, maitinimo, pramogų sektoriuose.

89.3. didinti IT ir inovacinių technologijų integralumą informacinės sklaidos sektoriuose;

89.4. įtraukti tarptautines mokslininkų ir tyrėjų bendruomenes į UNESCO pasaulio paveldo vertybių stebėseną, tyrimus ir pažinimą, didinti mokslininkų bendradarbiavimą;

89.5. naujų objektų paieška ir jų įtraukimas į pasaulio paveldo vietovių sąrašą;

89.6. didinant kultūros paveldo atsparumą klimato kaitai, numatoma diegti modernias tyrimų, kaitos prognozavimo programas, naudojantis tarptautine patirtimi parengti ir vykdyti veiksmų, mažinančių tiesiogini galimą poveikį kultūros paveldui, planus;

89.7. Lietuvos kultūrinis paveldas daugiatautis, todėl planuojama ieškoti, atrasti ir iveiklinti kaimyninių tautų ir tautų, integruotų į Lietuvos istorinį kontekstą, tautinių mažumų paveldo objektus. Šių objektų atradimas, jų dokumentų įtraukimui į pasaulio paveldo objektų sąrašą parengimas aktualus tiek artimoje, tiek tolimoje perspektyvoje.

90. **Nematerialusis kultūros paveldas.** Nematerialųjį kultūros paveldą, perduodamą iš kartos į kartą, bendruomenės ir grupės nuolat atkuria reaguodamos į savo aplinką, į sąveiką su gamta ir savo istorija. Jis joms teikia tapatybės ir tęstinumo pojūtį, tokiu būdu skatindamas pagarbą kultūrų įvairovei ir žmogaus kūrybingumui. Nematerialiojo paveldo sklaidos pagrindas yra ankstyva ir palaikoma viso žmogaus gyvenimo laikotarpiu edukacinė sistema. LR BP sprendiniuose, siekiant stiprinti tarptautinį valstybės identitetą, nematerialusis kultūros paveldas siejamas su pasaulio paveldo vietovių įveiklinimo projektais ir programomis. Papildomai numatoma:

90.1. diegti nematerialaus paveldo išraiškos formas ir tradicijas švietimo sistemoje, pradedant ikimokyklinio amžiaus ir baigiant brandaus amžiaus grupėse. Skatinti edukacinių nematerialaus paveldo programų kūrimą, įtraukiant ir tautinių mažumų paveldo raiškas ir tradicijas. Integruoti nematerialaus paveldo objektus į švietimo, turizmo platformas, „kultūros pasų“ ir kitas edukacines priemones. Skatinti vietinių bendruomenių tradicijų išsaugojimą bei palaikymą;

90.2. organizuoti pasaulio paveldo vertybių teritorijose ir nacionalinio reikšmingumo arealuose renginius, skatinančius nematerialaus kultūros paveldo sąraše esančius dalykus: Lietuvos kryždirbystę ir kryžių simboliką, lietuviškos daugiabalsės dainos sutartines, tradicinių šokių klubų judėjimą. Ypatingą kultūrinės sklaidos potencialą turi Dainų ir šokių šventės, kurias rekomenduojama periodiškai rengti pasaulio paveldo vertybių teritorijose, išnaudojant ir stiprinant tarptautinį Lietuvos pasaulio paveldo vertybių potencialą;

90.3. didinti nematerialaus paveldo įveiklinimą bei sklaidą tarptautinių kultūros tinklų maršrutuose. Organizuoti nematerialiojo kultūros paveldo objektų apskaitą, sklaidą. Šiam tikslui naudoti pažangias technologijas bei bendruomenių žmogiškuosius išteklius. Skatinant konkurencingumą ES kontekste, didinti nematerialaus kultūros paveldo bei tradicijų žinomumą tarptautiniame kontekste. Šiam tikslui naudoti pažangias technologijas, tarptautinių kultūros paveldo tinklų išteklius.

TREČIAS SKIRSNIS

KRAŠTOVAIZDŽIO, EKOSISTEMŲ IR BIOLOGINĖS ĮVAIROVĖS APSAUGA

91. Pripažįstant tai, kad kraštovaizdis yra svarbus šalies išteklius, valstybės identiteto ir gyvenimo kokybės dalis, taip pat siejamas su ekonominiais, socialiniais, kultūriniais, ekologiniais ir estetiniais visuomenės poreikiais, vykdant Europos kraštovaizdžio konvencijos ir Europos Sąjungos teisės normų reikalavimus, LR BP iki 2030 numatoma:

    91.1. sukurti prielaidas įgyvendinti kraštovaizdžio formavimo, apsaugos, naudojimo, tvarkymo ir planavimo principines nuostatas, patvirtintas dokumente “LR BP valstybės teritorijos vystymo kryptys ir teritorijų naudojimo funkciniai prioritetai”;

    91.2. integruoti kraštovaizdžio apsaugos, tvarkymo nuostatas į ūkio šakų ir regionų plėtros programas;

    91.3. apibrėžti siektinos kraštovaizdžio kokybės kriterijus ir parametrus atsižvelgiant į jo tipą.

92. Siekiant užtikrinti gamtinio ir kultūrinio kraštovaizdžio tvarumą, gyvybingumą ir gebėjimą atlikti socialines, bioprodukcines, kompensacines ir kitas funkcijas planuojama:

    92.1. stebėti gamtinių, bioprodukcinių ir urbanizuotų teritorijų santykio raidą siekiant jo optimalumo, vadovaujantis moksliškai pagrįstais kriterijais;

    92.2. racionaliai naudoti kraštovaizdžio teritorinį erdvinį potencialą – sudaryti prielaidas atkurti kraštovaizdžio išteklius;

    92.3. sudaryti prielaidas urbo/eko/agro sistemoms visaverčiai egzistuoti bendroje kultūrinio kraštovaizdžio struktūroje;

    92.4. sudaryti prielaidas identifikuoti išskirtinės vertės kraštovaizdžius, juos saugoti, puoselėti ir eksponuoti.

93. Nustatyti, kad apie 60 proc. šalies teritorijos naudojama tausojančiai ir saugant ekosistemas, o apie 40 proc. – intensyviai naudojama vystant bioprodukcinį ūkį, plėtojant pramonę, susisiekimą ir kitas žmonių gerovei būtinas sistemas. Valstybės teritorijos naudojimo funkciniai prioritetai sudaro prielaidas optimizuoti kraštovaizdžio raidą. Nustatyti, kad kraštovaizdžio raida stebima pagal vyraujantį teritorijų naudojimo funkcinį prioritetą susiejant jį su žemės naudojimo statistiniais rodikliais. Konkretūs teritorijų naudojimo reglamentai nustatomi lokaliame lygmenyje rengiant savivaldybių teritorijų bendruosius planus. Kraštovaizdžio optimalumo rodikliai nustatomi vietovės lygmenyje, vadovaujantis moksliškai pagrįsta skaičiavimo metodika, ir įgyvendinami rengiant kompleksinio, saugomų teritorijų ir / ar žemėtvarkos planavimo dokumentus.

94. Siekiant reprezentuoti vertingiausius, vaizdingiausius Lietuvos kraštovaizdžio arealus ir kompleksus, ne tik saugomų teritorijų sudėtyje, regionų ar savivaldybių lygmeniu įvairaus pobūdžio partneryščių pagrindu rengiamos programos ir / ar projektai, kuriuose būtų numatyti kraštovaizdžio tvarkymo tikslai ir prioritetai iki 2030 m., priemonės, įgyvendinimo galimybės, finansavimo šaltiniai tvarkymo darbams. Rengiant teritorijų, strateginio planavimo, kraštovaizdžio formavimo dokumentus, numatyti priemones vertingiems ir /ar vaizdingiems gamtinio ir kultūrinio pobūdžio kraštovaizdžiams identifikuoti, saugoti, tvarkyti. Kraštovaizdžio tvarkymo planai ar projektai gali būti finansuojami ES, valstybės, savivaldybių ar kitomis lėšomis, jeigu jie rengiami ir įgyvendinami vietos bendruomenių, savivaldybių, bendruomenių ar kitų visuomeninių grupių, organizacijų, nacionalinių institucijų partneryščių pagrindu .

95. Kraštovaizdžio ekologinės pusiausvyros užtikrinimo ir jo įvairovės išsaugojimo srityje prioritetas teikiamas:

    95.1. stiprinti ekologines kompensacines gamtinio karkaso teritorijų funkcijas;

95.2. saugoti pelkinį ir karstinį kraštovaizdį;

95.3. plėtoti gamtinio kraštovaizdžio elementus urbanizuotose ir numatomose urbanizuoti teritorijose.

96. Gamtinio karkaso ir kraštovaizdžio ekologinės pusiausvyros stiprinimo kontekste prioritetas teikiamas ekologiškai nepilnaverčių gamtinio karkaso zonų intensyvios žemdirbystės teritorijose funkcijų atkūrimui ir stiprinimui. Planuojama mažinti, kontroliuoti erozijos procesus, palaikyti ir didinti kraštovaizdžio mozaikiškumą, subalansuotai vykdyti melioracijos sistemų palaikymą, vandentėkmių vagų renatūralizaciją, atkurti ar pritaikyti naujai veiklai pažeisto ekologinio potencialo teritorijas, saugoti biologinę įvairovę, riboti gamtinių išteklių naudojimą. Stiprinant upių slėnių – migracinių koridorių gamtinį visavertiškumą, palaikomas pakankamas želdinių kiekis paviršinio vandens telkinių apsaugos zonose ir juostose. Gamtinio karkaso formavimo, kraštovaizdžio tvarkymo priemonės numatomos savivaldybės, vietovės lygmens kompleksinio, žemėtvarkos teritorijų planavimo dokumentuose ir / ar kraštovaizdžio tvarkymo, gamtotvarkos planuose bendradarbiaujant ŽŪM, savivaldybių administracijoms, vietos bendruomenėms.

97. Siekiant sustiprinti gamtinio karkaso ir kraštovaizdžio ekologinę pusiausvyrą, vykdyti racionalią teritorijų plėtrą, atlikti gamtinio karkaso teritorinę vertinamąją analizę savivaldybių lygmenyje ir parengti patikslintus erdvinius jo modelius, atitinkamai koreguojamos kraštovaizdžio apsaugos ir tvarkymo nuostatos savivaldybių bendruosiuose planuose.

98. Formuojant šalies biologinės įvairovės apsaugos politiką, vadovaujamasi šiomis Europos Sąjungos Biologinės įvairovės strategijos iki 2030 m. nuostatomis:

98.1. Taikyti teisinę apsaugą ne mažiau kaip 30 proc. ES sausumos ir 30 proc. ES jūrų ploto ir integruoti ekologinius koridorius kaip realaus transeuropinio gamtinio tinklo dalį.

98.2. Taikyti griežtą apsaugą bent 10 proc. ES saugomų teritorijų, įskaitant ES jūrų ploto. kartografuoti, stebėti ir saugoti visus likusius ES pirmykščius miškus ir sengires.

98.3. Veiksmingai valdyti visas saugomas teritorijas – nustatyti aiškius išsaugojimo tikslus ir priemones, taip pat tinkamai jas stebėti.

98.4. Siekiant sukurti gamtinį tinklą, sudaryti ekologinius koridorius, kurie padėtų išvengti genetinės izoliacijos, sudarytų sąlygas rūšių migracijai ir padėtų išlaikyti bei sustiprinti sveikas ekosistemas.

99. Siekiant geros ekosistemų būklės, kad jos galėtų užtikrinti tokią naudą, kaip klimato reguliavimas, vandens reguliavimas, gera dirvožemio būklė ir augalų apdulkinimas bei įgyvendinant ES gamtos atkūrimo veiksmus, parengiamas biologinės įvairovės atkūrimo planas (strategija), kuris sumažins biologinės įvairovės apsaugos įgyvendinimo ir reglamentavimo spragas, nustatys privalomus tikslus ir terminus, taip pat ekosistemų atkūrimo ar tausaus jų naudojimo apibrėžtį, kriterijus ir prioritetus. Numatoma kartografuoti teritorijas, teikiančias ekosistemines paslaugas, įvertinant jų būklę, sudaroma stebėsenos sistema ir, jei reikia, numatomi atkūrimo veiksmai.

100. Biologinės įvairovės ir ekosistemų apsaugai Lietuvoje yra plėtojamas Natura 2000 teritorijų tinklas. Natura 2000 teritorijos yra integruojamos į dabartinę nacionalinę saugomų teritorijų sistemą. Siekiant įgyvendinti Europos Sąjungos (ES) direktyvų Dėl laukinių paukščių apsaugos (79/409/EEC) ir Dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (92/43/EEC) reikalavimus, iki 2022 m. baigiama Natura 2000 tinklo plėtra, nustatant būtinas apsaugos priemones ir įgyvendinant tvarkymo dokumentus, parengtus specialiai šioms teritorijoms ar įtrauktus į kitus plėtros planus. Planuojama, kad baigus formuoti Natura 2000 tinklą, visiems Lietuvos teritorijose sutinkamiems 54 natūralių buveinių tipams ir 55 rūšims bus skirta pakankamai saugomų teritorijų. Žemės ir miško savininkai ir (ar) valdytojai, kurių valdos patenka į Natura 2000 teritorijas ir kuriose patiriami aplinkosauginiai apribojimai, gali ir galės pretenduoti į išmokas, nustatytas ES bendrojoje žemės ūkio politikoje.

101. Siekiant efektyvaus ir veiksmingo saugomų teritorijų valdymo bei Natura 2000 tinklo išsaugojimo, kuriama pažangi stebėsenos sistema, nustatant aiškius ir kiekybiškai pamatuojamus apsaugos tikslus bei vertinimo kriterijus, sutelkiant ekspertines kompetencijas bei technologinius įrankius.

102. Reprezentuojant Sūduvos etnokultūrinės srities kraštovaizdį, kultūrą ir paveldą bei siekiant išsaugoti gamtines ekosistemas, slėniuotų ir limnoglacialinių lygumų, banguotos moreninės plynaukštės, ežeruoto

moreninio kalvyno kraštovaizdį, Suvalkijos simbolio – Šešupės upyno etalonus, šalies istorijai ir kultūrai svarbias paveldo vietoves atnaujinti Sūduvos (Suvalkijos) nacionalinio parko steigimo procedūras taikant partnerystės modelį.

103. Lietuvos kraštovaizdžio įvairovė yra tarpusavyje persipynusių gamtinių ir kultūrinių elementų nuolatinėje sąveikoje susiformavusi visuma, suvokiama kaip kultūrinis kraštovaizdis. LR BP sprendiniais identifikuojami kultūrinio kraštovaizdžio tipai ir jų tvarkymo prioritetai.

103.1. Įgyvendinant LR BP sprendinius, iki 2030 m. numatomi prioritetiniai tvarkymo tikslai, saugant kraštovaizdžio kultūrinį identitetą nacionalinės reikšmės kultūros paveldo teritorijose, apima: vertybių ir jas supančio kraštovaizdžio autentiškumo išsaugojimą; susiklosčiusios istorinio ir gamtinio kraštovaizdžio dermės, erdvinės ir planinės struktūros palaikymą; asociatyvaus kraštovaizdžio elementų vertės išryškinimą ir atskleidimą. Raiškiausiai kultūrinį kraštovaizdį formuoja piliakalniai, alkakalniai, pilys, bažnyčios, vienuolynai, dvarų sodybos, savitus kultūrinio kraštovaizdžio bruožus ir net ištisus teritorinius kompleksus formuoja urbanistinis ir etnokultūrinis paveldas.

103.2. Kultūros vertybių registre esančioms teritorijoms ir objektams išlaikomas natūralių gamtinių teritorijų (vandens telkinių, želdynų, reljefo formų, kt.) išsaugojimo ir esamo užstatymo santykis, leidžiant tik galimus minimalius pokyčius, išsaugant savitus gamtinio–kultūrinio kraštovaizdžio komplekso bruožus, istorinius teritorijos struktūros elementus.

103.3. Įgyvendinant LR BP sprendinius, iki 2030 m. numatoma: išsaugoti vertingiausius Lietuvos istorinio kultūrinio karkaso struktūrinius elementus, visapusiškiau realizuoti prioritetinius nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos tikslus, nacionalinės ir regioninės reikšmės paveldo arealų zonose kraštovaizdžio apsaugos aspektu rekomenduojamos šios kompleksinės apsaugos priemonės:

1) teisės aktų nustatyta tvarka vykdyti nuolatinę kultūrinio kraštovaizdžio ir paveldo kaitos stebėseną;

2) įvertinti galimybę valstybės ir (ar) savivaldybės saugomų objektų statusą suteikti šių teritorijų kultūros vertybėms;

3) siekti, kad būtų užtikrinta pakankama valstybės ir / ar savivaldos institucijų, ES ar kitų tarptautinių fondų finansinė parama šių teritorijų kultūros vertybių tvarkymui;

4) teisės aktų nustatyta tvarka vykdyti apskaitos dokumentų tikslinimą ir vertybių inventorizavimą;

5) intensyviau taikyti kultūros paveldo teritorinės apsaugos principus, teisės aktų nustatyta tvarka steigiant kultūrinio tipo draustinius, saugomas vietoves, kt.;

6) įvertinti galimybes nustatyti papildomas vertybių apsaugos zonas, išskyrus atvejus, kai teritorijų ir apsaugos zonų ribos teisės aktų nustatyta tvarka yra patvirtintos specialiojo planavimo dokumentuose.

104. Konkrečios kultūros vertybių apsaugos priemonės nustatomos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiojo teritorijų planavimo dokumentuose (tvarkymo planuose, paveldotvarkos projektuose), apsaugos reglamentuose, Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme ir atitinkamuose pojstatyminiuose teisės aktuose nustatyta tvarka. Vertybių teritorijos ir apsaugos zonų ribos nustatomos Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme nustatyta tvarka. Kultūros paveldo zonų, išskirtų pagal vertingųjų savybių pobūdį, ribos, turinys ir sudėtis pažymėti „Kultūros politikos ir rekreacijos brėžinyje“.

105. Prioritetinės kultūros paveldo arealų tvarkymo nuostatos:

KULTŪROS PAVELDO AREALO PAVADINIMAS	KULTŪRINIO KRAŠTOVAIZDŽIO TIPAI IR TVARKYMO PRIORITETAI	VERTYBIŲ APSAUGOS ZONŲ FORMAVIMO PRINCIPAI
Dominuojančio archeologinio paveldo arealai	Archajiškasis kraštovaizdis : archeologinio paveldo vertybių atskleidimas, paveldo ekspozicinių priemonių vystymas	Atvirų erdvių formavimas, išryškinant archeologinio paveldo vertes; apsaugos nuo neigiamo fizinio poveikio ir vizualinės taršos užtikrinimas
Dominuojančio architektūrinio paveldo (statinių ir statinių kompleksų) arealai	Kaimiškasis Kraštovaizdis ir miestovaizdis: architektūrinio paveldo išsaugojimas, vertingųjų savybių atskleidimas, darnus kraštovaizdžio vystymas, laikantis susiklosčiusių erdvių formavimo dėsnių	Architektūrinio paveldo verčių išryškinimas; vertybių aplinkos pobūdžio palaikymas, apsaugos nuo neigiamo fizinio poveikio ir vizualinės taršos užtikrinimas

KULTŪROS PAVELDO AREALO PAVADINIMAS	KULTŪRINIO KRAŠTOVAIZDŽIO TIPAI IR TVARKYMO PRIORITETAI	VERTYBIŲ APSAUGOS ZONŲ FORMAVIMO PRINCIPAI
Dominuojančio architektūrinio paveldo (dvarų sodybų kompleksų) arealai	Kaimiškasis kraštovaizdis: dvarų sodybų paveldo atgaivinimas, kaimiškojo kraštovaizdžio pobūdžio, istorinės žemėnaudos formavimo dėsningumų palaikymas	Dvarų sodybų aplinkos pobūdžio palaikymas, apsaugos nuo vizualinės taršos užtikrinimas, agrarinės aplinkos išsaugojimas
Dominuojančio urbanistinio miestų paveldo (istorinių miestų, jų dalių) arealai	Miestovaizdis :istorinių miestų kraštovaizdžio išryškinimas, darnus urbanizuoto kraštovaizdžio vystymas, laikantis susiklosčiusių erdvių formavimo dėsnių, vietos savitumo išsaugojimas	Istorinių miestų aplinkos pobūdžio palaikymas, siluetų, panoramų apžvalgos galimybių didinimas, vizualinių ryšių išsaugojimas ir atskleidimas, apsaugos nuo vizualinės taršos užtikrinimas
Dominuojančio urbanistinio kaimų paveldo (etnografinių kaimų) arealai	Kaimiškasis kraštovaizdis: istorinio kraštovaizdžio išryškinimas, tradicinio užstatymo ir gamtos santykio palaikymas, vietos savitumo išsaugojimas	Etnografinių kaimų aplinkos pobūdžio palaikymas, agrarinės aplinkos išsaugojimas, apsaugos nuo vizualinės taršos užtikrinimas
Dominuojančio memorialinio paveldo arealai	Archajiškasis kraštovaizdis : memorialinio paveldo išsaugojimas, susiformavusio kraštovaizdžio modelio vystymas	Atvirų erdvių formavimas, vertybių apžvalgos, pažinimo galimybių didinimas, memorialinio paveldo verčių išryškinimo; apsaugos nuo neigiamo fizinio poveikio ir vizualinės taršos užtikrinimas.

KETVIRTAS SKIRSNIS

PAGRINDINIŲ SUSISIEKIMO RYŠIŲ ŠALIES VIDUJE IR SU UŽSIENIO VALSTYBĖMIS PLĖTOJIMAS – PATRAUKLI LOGISTIKAI ŠALIS

106. Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano prioritetinė susisiekimo sistema remiasi tarptautiniais, nacionaliniais, regioniniais / rekreaciniais susisiekimo koridoriais, jungiančiais skirtingo lygmens susisiekimo paslaugas teikiančius urbanistinius centrus ir užtikrinančiais gyvybingus ryšius tiek šalies viduje, tiek ir su kaimyninėmis valstybėmis.

106.1. Šalies susisiekimo sistema bendrojo plano sprendiniuose vystoma kiekybine ir kokybine kryptimis įskaitant visas transporto rūšis. Kaip prioritetas ir nacionalinės susisiekimo sistemos stuburas šiaurės–pietų kryptimi (I koridorius) numatomas naujo geležinkelių transporto tarptautinio lygmens susisiekimo koridoriaus įgyvendinimas, taip pat esamų transporto koridorių, transporto terminalų modernizavimas ir vystymas siekiant užtikrinti daugiarūšiškumą (keleivių pervežime), įvairiarūšiškumą (krovinių pervežime), tarptautinių tranzitui skirtų koridorių aukštą bei labai aukštą eismo kokybės lygį, kuo mažesnį neigiamą poveikį aplinkai ir gyventojams. Numatoma diegti ITS (intelektinės transporto sistemos) ir eismo saugos gerinimo priemones siekiant įgyvendinti ES programą „Vizija 0“ (*angl. „Vision Zero“*) ir iki 2030 metų sumažinti eismo įvykiuose sunkiai sužeistų ir žuvusiųjų skaičių 50 procentų. LR BP sprendiniuose siekiama įgyvendinti tikslus, numatytus Europos Komisijos Žaliojoje (2007 m.) ir Baltojoje (2011 m.) knygose, Europos Komisijos komunikatuose (2013 m.), taip pat naujausiame Europos žaliajame kurse (2019 m.).

106.2. Vienas iš svarbių LR BP uždavinių – darni kelionių struktūra. Privačių automobilių naudojimas kasdieninėse kelionėse dominuoja prieš alternatyvius keliavimo būdus, t. y. keliavimą pėsčiomis, bevariklio transporto priemonėmis ar viešuoju transportu ir tai sukuria triukšmo, oro taršos, eismo saugos problemas. Sprendiniuose darni kelionių struktūra nacionaliniu ir tarptautiniu lygmeniu užtikrinama kelionių įvairiomis transporto priemonėmis pasiūla. Prioritetas teikiamas viešajam transportui. Numatomas absoliutus prioritetinių sąlygų viešajam transportui (tolimojo ir vietinio susisiekimo maršrutais) įgyvendinimas, viešojo transporto konkurencingumo asmeniniam transportui kelionės trukmės atžvilgiu didinimas bei racionalios ir darnios kelionių struktūros siekius ir absoliučius specialiųjų poreikių turinčių žmonių poreikius atitinkančios infrastruktūros kūrimas.

107. Tarptautinio lygmens Vilniaus–Kauno ir regioninio lygmens Šiaulių–Panevėžio (veikiantys ir tarptautiniu lygmeniu) urbanistinių centrų junglumas stiprinamas taikant partnerystės papildomumo principą. Siekiant iki 2030 m. įgyvendinti šį sprendinį, numatomi šie pagrindiniai tikslai: sudaryti galimybes kuo mažesnėmis laiko ir finansinėmis sąnaudomis įveikti atstumą tarp šių urbanistinių centrų užtikrinant keleivių daugiarūšių kelionių galimybes, gerinti sąveiką ir suderinamumą tarp viešojo transporto paslaugų teikėjų, didinti

efektyvios logistikos galimybes tinkamai išnaudojant daugiarūšės ir įvairiarūšės krovinių logistikos teikiamas naudas.

107.1. Prioritetas teikiamas ES TEN-T Šiaurės jūros–Baltijos (angl. *North Sea–Baltic*) jūros pagrindinio tinklo koridoriaus ruožo „Rail Baltica“ (I Šiaurės / Pietų koridorius Talinas–Ryga– Panevėžys–Kaunas–Vilnius*–Varšuva) įgyvendinimui. Būtinos greitojo geležinkelio jungtys su tarptautiniais Vilniaus, Kauno oro uostais ir planuojamu nauju tarptautiniu oro uostu, taip pat jungtys su Vilniaus ir Kauno intermodaliniais krovinių terminalais. Naujoje geležinkelio linijoje iki 2030 m. turėtų būti užtikrintas spartus ir stabilus 5G interneto ryšys, kuris sudarytų galimybę efektyviai išnaudoti kelionės laiką ir užtikrintų galimybę dirbti nuotoliniu būdu. Vilniaus ir Kauno miestų automobilių kelių jungtyje (IX B koridorius) numatoma užtikrinti labai aukštą eismo kokybės lygį didinant leistiną greitį iki maksimalaus leistino ir diegiant eismo saugumo priemones. IX B koridoriaus atkarpoje Kaunas–Klaipėda, siekiant užtikrinti labai aukštą eismo kokybės lygį, numatoma panaikinti apsisukimus skiriamojoje juostoje vietoje jų įrengiant skirtingų lygių sankryžas ir jungiamuosius kelius. Siekiant sumažinti tranzitinio transporto eismą IX B koridoriaus atkarpoje per Vilniaus miestą, tokiu būdu kartu mažinant neigiamą poveikį aplinkai, visuomenei, gerinant eismo saugumą ir mažinant transporto spūstis, iki 2030 m. numatoma įrengti Vilniaus miesto pietinio aplinkkelio II etapą ir vykdyti tolimesnius III etapo planavimo ir projektavimo darbus.

107.2. Didėjant transporto srautams numatomas susisiekimo infrastruktūros tarp Šiaulių ir Panevėžio modernizavimas bei geležinkelio linijos elektrifikavimas. Siekiant gerinti susisiekimą, planuojama modernizuoti geležinkelių liniją, jungiančią Panevėžį ir Šiaulius, pritaikant ją didesniam maksimaliam 160 km/h keleivinių traukinių greičiui. Įgyvendinant „Rail Baltica“ projektą planuojamos naujų krovinių ir keleivių terminalų jungtys su esama 1520 mm pločio vėžės geležinkelio linija Panevėžys–Radviliškis. Naujoje Panevėžio „Rail Baltica“ stotyje šios jungtys užtikrins Šiaulių bei Panevėžio miestų junglumą geležinkelių transportu su „Rail Baltica“ geležinkelio linija. Automobilių kelio atkarpoje tarp Šiaulių ir Panevėžio šiuo metu labai aukštas eismo kokybės lygis yra užtikrinamas tik nuo Radviliškio iki Šiaulių, o likęs ruožas iki Panevėžio yra vidutinio eismo kokybės lygio. Iki 2030 m. miestų ir miestelių gyvenamojoje aplinkoje mažinant oro ir triukšmo taršą, gerinant eismo saugumą bei didinant vidutinį greitį tarp Šiaulių ir Panevėžio miestų numatomi du sprendiniai: įgyvendinti šiaurinį Radviliškio miesto ir Karčiamų miestelio aplinkkelį kelyje A9 Panevėžys–Šiauliai; rekonstruoti šio kelio ruožą nuo Radviliškio miesto šiaurinio aplinkkelio pabaigos iki Šeduvos miestelio, įskaitant ir sankryžą su krašto reikšmės keliu Nr. 144 Jonava–Kėdainiai–Šeduva, taip užtikrinant labai aukštą eismo kokybės lygį bei kartu pagerinant Šiaulių miesto junglumą su Kėdainiais ir Kaunu.

108. Lietuvos tarptautiniai ryšiai su ES ir kaimyninėmis valstybėmis užtikrinami oro, vandens ir sausumos transportu. Lietuva dėl savo geografinės padėties tarptautiniame kontekste matoma kaip tranzitui palanki teritorija. Pagrindinis tikslas tarptautiniame kontekste – tapti lydere Baltijos šalyse vežant keleivius ir krovinius. Tarptautinių ryšių išvystymas turi didelę reikšmę valstybės vaidmeniui ES kontekste, gyvenimo kokybei bei verslo investicijoms.

108.1. Prioritetas teikiamas ES baltosios knygos vieno iš pagrindinių siekių įgyvendinimui, kuris numato iki 2030 m. pabaigos suformuoti pagrindinį transporto koridorių tinklą (strategiškai svarbiausią visa apimančio tinklo dalį), o iki 2050 m. – visą apimantį transporto tinklą užtikrinantį veiksmingas jungtis su visais ES regionais ir atitinkantį TEN-T kriterijus. Iki 2030 m. numatoma modernizuoti nacionalinius ir tarptautinius transporto koridorius bei vystyti naujus susisiekimo infrastruktūros projektus, užtikrinant atitiktį transeuropinio transporto tinklo TENT-T gairėse pateiktiems reikalavimams (Reglamentas Nr. 1315/2013). Vystant ir modernizuojant nacionalinius ir tarptautinius transporto koridorius, sudaromos sąlygos sklandžiam, saugiam ir tvariam asmenų ir prekių judėjimui, užtikrinamos jungtys su visais ES regionais ir kaimyninėmis valstybėmis. Diegiant intelektines transporto sistemas (ITS), skirtas geležinkelių, automobilių kelių, jūrų, oro ir vidaus vandenų transporto eismui, užtikrinamos sąsajos tarp transporto priemonių naudotojų ir infrastruktūros.

108.2. Susisiekimo infrastruktūros plėtros ir modernizavimo srityje prioritetas yra teikiamas tarptautinio automobilių kelių transporto koridoriaus E67 ruožui „Via Baltica“, Klaipėdos valstybinio jūrų uosto, esamų Vilniaus ir Kauno oro uostų plėtrai, naujo tarptautinio oro uosto planavimui bei geležinkelio transporto koridoriaus „Šiaurės jūra–Baltijos jūra“ ruožo „Rail Baltica“ statybai.

108.3. Automobilių transporte šiaurės–pietų kryptimi svarbiausias išlieka I transeuropinis „Via Baltica“ transporto koridorius (Helsinkis–Talinas–Ryga–Panevėžys–Kaunas–Varšuva–Vroclavas–Praha), jungiantis Lietuvą su Skandinavijos, Baltijos ir Vakarų Europos valstybėmis. Besiformuojantis naujas koridorius „Via Carpathia“ Lietuvoje taip pat sutampa su „Via Baltica“ atkarpa nuo Lenkijos sienos iki kito IX Rytų–Vakarų transeuropinio koridoriaus šakos IX B (Kijevas–Minskas–Vilnius–Klaipėda) koridoriaus, susijungiančio ties Kauno miestu. Planuojama rekonstruoti „Via Baltica” ruožą nuo Lietuvos–Lenkijos sienos iki Marijampolės, taip užtikrinant labai aukštą eismo kokybės lygį iki pat Kauno miesto. Kelio ruožo atkarpoje A8 Panevėžys–Aristava–Sitkūnai ir A10 Panevėžys–Pasvalys–Ryga, iki sankryžos su keliu Nr. 125 Biržai–Raubonys užtikrinamas aukštas eismo kokybės lygis, likusioje kelio atkarpoje iki Latvijos sienos užtikrinamas vidutinis eismo kokybės lygis.

108.4. Iki 2030 m. numatoma visiškai įrengti „Rail Baltica“ geležinkelio koridorių, kuris suteiks galimybę pagerinti mobilumą ir kelionių galimybes, plėtoti verslą, turizmą ir prekių mainus regione, sukurs naujas krovinių ir keleivių pervežimo grandines tarp Baltijos ir Šiaurės bei Adrijos jūrų, taip pat sklandžiai sujungs Baltijos šalis su iki šiol gana sudėtingai pasiekiamomis Pietų Europos šalių rinkomis. Didėjant Šiaurės–Pietų ir Vakarų–Rytų krovinių srautams atsiras naujos perkrovimo ir logistikos plėtros galimybės, sujungsiančios Europos ir Azijos žemynų sausumos prekybos kelius.

108.5. Siekiant stiprinti tarptautinius ryšius ir Lietuvos pasiekiamumą bevarikliu transportu, numatoma Europos dviračių takų tinklo EuroVelo infrastruktūros plėtra ir esamų prastos būklės ruožų rekonstravimas. Lietuvos Respublikos teritoriją kerta trys tarptautinio dviračių takų tinklo EuroVelo trasos iš kurių dvi, tai EuroVelo 10 ir EuroVelo 13, driekiasi ta pačia trasa Baltijos jūros pakrantėje. Neringos savivaldybės teritorijoje esanti trasa yra viena iš intensyviausių Lietuvoje. Esamos trasos būklė atskiruose ruožuose yra bloga. Iki 2030 m. numatoma atlikti atskirų ruožų rekonstravimą bei remontą. Iki 2030 m. numatoma suplanuoti ir spartinti tarptautiniame EuroVelo dviračių takų tinkle numatytos trasos EuroVelo 11 rytinėje Lietuvos dalyje įgyvendinimą užtikrinant gamtiniu ir kultūriniu požiūriu vertingų teritorijų pasiekiamumą bevarikliu transportu bei sujungiant Lenkiją, Lietuvą ir Latviją tarptautine trasa.

109. Svarbus šalies susisiekimo logistikos paslaugų spektro didinimas nacionaliniame ir tarptautiniame kontekste iki 2030 m., daugiarūšė ir įvairiarūšė krovinių bei keleivių logistika. Užtikrinamas viešojo transporto pasiekiamumas nepriklausomai nuo gyvenamosios vietos, taip skatinant darnias keliones, gerinamas suderinamumas su dalinimosi paslaugas teikiančiu transportu, bei vystomas automatizuotas keleivių paslaugų operavimas visomis transporto rūšimis. Įvertinus ES žaliojo kurso prioritetus ir siekiant maksimalaus efektyvumo ir aplinkos taršos mažinimo gabenant krovinius vidutiniais ir tolimais atstumais, prioritetas teikiamas geležinkelių ir vandens transportui.

109.1. Vertinant krovos apimtis, Klaipėdos valstybinis jūros uostas yra Baltijos šalių lyderis ir norint, kad toliau juo išliktų ir stiprėtų, reikia plėsti šio uosto pajėgumus bei gerinti susisiekimo infrastruktūrą sausumoje. Iki 2030 m. numatoma Klaipėdos jūrų uosto išorinė (Šiaurinė) ir vidinė (Pietinė) plėtra. Prognozuojama, kad metinė krova iki 2030 m. galėtų išaugti dvigubai. Esamas Klaipėdos miesto susisiekimo tinklas nėra pakankamai efektyvus ir darnus, kad galėtų aptarnauti augančius iš uosto krovinius gabenančio transporto srautus, todėl kartu su uosto plėtra iki 2030 m. planuojama vystyti sausumos transporto infrastruktūrą siekiant išskaidyti ir nukreipti krovinių srautus nuo miesto teritorijos.

109.2. Vidaus vandenų transporto infrastruktūra Lietuvoje yra nepakankamai išplėtota. Siekiant didinti Lietuvos konkurencingumą logistikos srityje, dalinai nukrauti kitus transporto koridorius, išnaudoti patį efektyviausią krovinių gabenimo būdą, sustiprinti Klaipėdos ir Kauno miestų įvairiarūšiškumą perkraunant krovinius, iki 2030 numatoma tarptautinio vidaus vandenų kelio E41 ruožo Kaunas–Jurbarkas–Klaipėda infrastruktūros plėtra ir išvystymas, leisiantis padidinti vidaus vandenų transportu pervežamų krovinių kiekį bei sumažinti sausumos keliais vežamų krovinių skaičių. Didžiausi krovinių srautai numatomi Klaipėdos valstybinio jūrų uosto–Kauno Marvelės krovininės prieplaukos kryptimis. Numatoma Marvelės krovininės prieplaukos plėtra ir geležinkelio atšakos įrengimas, leisiantis užtikrinti daugiarūšį krovinių gabenimą.

109.3. Iki 2030 m. numatoma naujajam oro uostui parinkti ir rezervuoti tinkamą teritoriją, atsižvelgiant į jo plėtros ateityje perspektyvas, atlikti faktinius keleivių srautų ir esamų oro uostų pajėgumų vertinimus ir atnaujinus prognozes priimti vieną iš sprendimų: pasiteisinus prognozėms, pradėti naujo oro uosto projektavimą, priešingu atveju rezervuota teritorija gali būti panaudota kitoms plyno lauko investicijoms.

Vertinant naujo oro uosto poreikį, būtina atsižvelgti į tai, kad iki 2030 m. numatoma užbaigti Vilniaus, Kauno ir Palangos oro uostų keleivių aptarnavimo terminalų rekonstravimą, kurie padidins esamų Lietuvos oro uostų keleivių aptarnavimo pajėgumus. Iki 2030 m. taip pat numatyta išlaikyti bei stiprinti Šiaulių karinį oro uostą, orientuojantis į krovinių gabenimą oro transportu, palaikyti veikiančių šalies civilinių (vietines paslaugas teikiančių) aerodromų funkcionavimą.

109.4. Lietuvos elektrifikuotų geležinkelių dalis sudaro tik apie 9 proc. bendro geležinkelio tinklo. Siekiant darnaus vystymosi tikslų ir didėjančio šalies konkurencingumo tarptautiniame kontekste, iki 2030 m. numatoma elektrifikuoti visą likusį IX B geležinkelio koridoriaus ruožą Kaišiadorys–Klaipėda, Vilniaus mazgą (Kyviškės–Vaidotai–Valčiūnai–Paneriai ir Vilnius–Kirtimai–Valčiūnai) ir IX D koridorių Kaunas–LR valstybinė siena su Rusijos Federacija. IX B koridoriaus elektrifikavimas Lietuvoje suteiks galimybę sujungti Klaipėdos valstybinį jūrų uostą per Baltarusijos elektrifikuotų geležinkelių tinklą su II geležinkelio koridoriumi, jungiančiu Berlyną ir Maskvą. Elektrifikavimas taip pat leis prisidėti prie Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2009/33/EB, reglamentuojančios netaršių ir efektyviai energiją vartojančių sausumos transporto priemonių naudojimą. Vystant ir plečiant Klaipėdos valstybinį jūrų uostą (KVJU) į pietinę Kuršių marių pusę, iki 2030 m. kaip kompensacinę priemonę Klaipėdos miestui planuojama atlikti IX B transeuropinio koridoriaus geležinkelio aplinkkelio galimybių studiją ir kitus planavimo etapus pasiruošiant šio aplinkkelio įgyvendinimui. Geležinkelio aplinkkelio linija planuojama nuo IX B geležinkelio koridoriaus ties Kretingos rajono riba iki Draugystės geležinkelio stoties Klaipėdos mieste. Numatoma panaudoti Klaipėdos apskrities teritorijos bendrajame plane rezervuojamą teritoriją infrastruktūros koridoriui. Šis geležinkelio aplinkkelis leis nukrauti krovinių gabenimą į / iš KVJU per Klaipėdos miestą ir kartu su esamu geležinkelio keliu suformuos žiedinę geležinkelio transporto priemiestinių maršrutų liniją keleiviams vežti, kuri sujungs Klaipėdos miestą su Klaipėdos ir Kretingos rajonų gyvenvietėmis.

Integruojantis į bendrą Europos geležinkelių tinklą, iki 2030 m. numatoma ITS priemonių plėtra geležinkelių transporte įdiegiant ERTMS (Europos geležinkelių eismo valdymo sistema, *angl. European Railway Traffic Management System*) valdymo sistemą pagrindiniuose tarptautiniuose susisiekimo koridoriuose (IX B ir IX D). Kitas svarbus sprendinys – IX B geležinkelio koridoriaus pralaidumo didinimas. Pralaidumas yra ribojamas vienkeliuose tarpstočiuose Livintai–Gaižiūnai ir Plungė–Šateikiai. Iki 2030 m. planuojama juos rekonstruoti įrengiant antruosius kelius. Ruože Plungė–Šateikiai geležinkelio linijos pralaidumas padidėtų apie 12 prekinių traukinių porų, o nutiesus antrąjį kelią – ruože Gaižiūnai–Livintai – šios linijos pralaidumas padidėtų apie 4 traukinių poromis. Numatoma iki 2030 m. parengti naujos greitojo geležinkelio linijos, jungiančios Kauną (per Kauną ir Vilnių) ir Klaipėdą, galimybių studiją, kuri leistų įvertinti teikiamą socialinę naudą ir investicijų atsiperkamumą.

110. Iki 2030 m. numatoma nacionalinių logistikos centrų plėtra. Užtikrinant maksimalų efektyvumą, ekonominę naudą ir siekiant kuo mažesnio poveikio aplinkai, vidutiniais ir tolimaisiais atstumais kroviniai turi būti gabenami vandens transportu, žemyninėje dalyje geležinkelių ir vidaus vandenų transportu ir tik galutinius taškus pasiekti mažiausiai efektyviu automobilių kelių transportu. Šalyje jau veikia Kauno ir Vilniaus intermodaliniai terminalai, o iki 2030 m. turi būti užtikrinamas maksimalus šių terminalų panaudojimas efektyviai logistikai išnaudojant ir išplečiant viešuosius logistikos centrus. Iki 2030 m. Kaune, Palemono rajone, prie „Rail Baltica“ tarptautinės linijos ir Kauno intermodalinio terminalo bei Vilniuje, šalia Vaidotuose įsikūrusio intermodalinio terminalo, numatoma išvystyti viešuosius logistikos centrus krovinių konsolidacijai ir paskirstymui.

111. Sklandžiam ir užtikrintam krašto apsaugos sistemos veikimui užtikrinama ir pritaikoma tiek karinė, tiek susisiekimo infrastruktūra šalies viduje. Turi būti užtikrinamas krašto apsaugos objektų ir transporto sistemos junglumas. Tam iki 2030 m. numatomas esamos ir plėtojamos (kelių, geležinkelių, tiltų, viadukų, geležinkelio pervažų) transporto infrastruktūros pritaikymas karinės technikos vienetų judėjimui. Išskirtinis dėmesys teikiamas jungčių su kaimyninėmis Lenkijos ir Latvijos šalimis panaudojimui karinio mobilumo poreikiams, privažiuojamųjų kelių ir geležinkelių į karinius dalinius ir poligonus priežiūrai ir rekonstravimui, esant poreikiui naujų atkarpų formavimui. Prioritetas teikiamas galimybei karinės technikos vienetus perkelti geležinkelių transportu panaudojant valstybei svarbų „Rail Baltica“ projekto pritaikymą krašto apsaugos poreikiams.

112. Iki 2030 m. numatoma užtikrinti viešųjų elektromobilių įkrovimo prieigų įrengimą ne didesniu kaip 40–50 km atstumu šalia pagrindinių tarptautinių transporto koridorių I „Via Baltica“, jo šakoje IA „Via Hanseatica”, IX Rytų–Vakarų transeuropinio koridoriaus šakų IX B (Kijevas–Minskas–Vilnius–Klaipėda) ir IX D (Kaunas-

Kaliningradas) ir kitų nacionalinės svarbos koridorių bendradarbiaujant su esamų degalinių valdytojais ir nekuriant perteklinės infrastruktūros.

113. Numatomas 5G ryšio taikymas susisiekimo sistemoje iki 2030 m. (taikant Penkto skirsnio nuostatas).

PENKTAS SKIRSNIS

EFEKTYVI, PATOGI IR EKONOMIŠKA INŽINERINĖ INFRASTRUKTŪRA

114. Lietuvai siekiant savarankiškai valdyti elektros energetikos sistemą ir atsijungti nuo Nepriklausomų Valstybių Sandraugos šalių elektros energetikos sistemos IPS/UPS, vykdomas Baltijos šalių energetikos sistemų sujungimas su kontinentine Europa darbui sinchroniniu režimu ir visavertė integracija į Šiaurės šalių elektros rinką. Baltijos šalių elektros energetikos sistemų sinchroninis darbas su Europos tinklais bus užtikrinamas per esamą „LitPol Link“ jungtį su Lenkija, papildomai nutiesiant nuolatinės srovės povandeninę jungtį tarp Lietuvos ir Lenkijos “Harmony Link”. Sėkmingai sinchronizacijai su ES Lietuvos teritorijoje numatoma įgyvendinti šiuos projektus (LR BP 2030 brėžinyje „Kompleksinė infrastruktūra ir rezervavimas valstybės poreikiams”):

    1) “LitpolLink” jungties išplėtimas;

    2) Šiaurės rytų Lietuvos elektros perdavimo tinklo optimizavimas;

    3) 330 kV elektros energijos antros perdavimo linijos Lietuvos elektrinė–Vilniaus grandis statyba;

    4) 330 kV elektros energijos perdavimo linijos Vilnius–„Neris“ statyba;

    5) 330 kV elektros perdavimo linijos Kruonio HAE–Bitėnai statyba;

    6) 330 kV skirstyklų statyba.

115. Lietuvos elektros energijos rinkos ir elektros energetikos sistemos adekvatumo užtikrinimui numatoma vystyti bendradarbiavimą su potencialiais investuotojais dėl patikimai prieinamos vietinės elektros energijos gamybos plėtojimo.

116. Baltijos šalių ir Suomijos dujų rinkos integracijai į bendrą ES dujų rinką numatoma gamtinių dujų infrastruktūros plėtra, sujungiant Lenkijos bei Lietuvos dujotiekius (GIPL projektas). GIPL integruos Baltijos šalių ir Suomijos dujų rinkas į bendrą ES dujų rinką, sukurs prieigą prie alternatyvių dujų tiekimo šaltinių, kelių bei padidins dujų rinkos konkurencingumą, dujų tiekimo saugumą ir patikimumą – sukuriant tiek papildomus dujų perdavimo pajėgumus, tiek galimybes taikyti ES šalių solidarumo mechanizmus ekstremalios situacijos atveju, sudarys sąlygas lanksčiau ir efektyviau panaudoti Lenkijos bei Lietuvos SGD (suskystintų gamtinių dujų) terminalus ir perdavimo tinklus, padidins dujų prekybos likvidumą Baltijos šalių ir Lenkijos prekybos zonose, sustiprins jų regioninį vaidmenį.

117. Įgyvendinus dujotiekių jungties tarp Lietuvos ir Latvijos pajėgumų padidinimo projektą, bus padidinti dujų sistemų jungties tarp Latvijos ir Lietuvos pajėgumai, užtikrintas gamtinių dujų tiekimo saugumas ir patikimumas, intensyvinamas infrastruktūros panaudojimas bei geresnė Baltijos šalių dujų rinkų integracija ir bendros rinkos funkcionavimas.

118. Augant SGD paklausai transporto, laivybos, pramonės sektoriuose, Klaipėdos SGD terminalas yra tarp efektyviausiai veikiančių terminalų Europoje. Klaipėdos SGD terminalas – vienintelis toks terminalas Baltijos šalyse, vis intensyviau naudojamas Latvijos ir Estijos dujų tiekėjų. Regione tiesiamos dujotiekių jungtys, vykstantys dujų rinkų sujungimo procesai atvers prieigą prie Klaipėdos SGD terminalo Suomijos, Lenkijos, Ukrainos rinkų dalyviams. Atsižvelgiant į pasaulinę suskystintų gamtinių dujų rinkos dinamiką ir regioninės gamtinių dujų rinkos potencialą, siekiant užtikrinti konkurencingą ir patikimą gamtinių dujų tiekimą, Lietuvai strategiškai svarbu užtikrinti ilgalaikį Klaipėdos suskystintų gamtinių dujų terminalo veiklos tęstinumą.

119. Iki 2030 m. šalyje numatoma įgyvendinti perdavimo sistemos plėtros investicijų projektus (LR BP 2030 brėžinyje „Kompleksinė infrastruktūra ir rezervavimas valstybės poreikiams”), skirtus diversifikuoti dujų tiekimo šaltinius Lietuvoje ir kitose Baltijos šalyse bei didinti dujų tiekimo saugumą ir patikimumą:

    119.1. Magistralinio dujotiekio Vilnius–Kaunas ir Kaunas–Šakiai jungtis (antroji gija) statyba;

119.2. Magistralinių dujotiekių linijinės dalies atstatymas;

119.3. Dujų skirstymo ir apskaitos stočių stočių atstatymas;

119.4. Kompresorių stočių atstatymas ir modernizavimas.

120. Atsinaujinančių energijos išteklių plėtrai numatoma užtikrinti reikiamos Lietuvos energetikos sistemos galių adekvatumą. Atsižvelgdama į galios poreikius, valstybė užtikrins rezervavimo ir kitų sisteminių tinklo paslaugų prieinamumą, sukurdama tam tinkamą reguliacinę aplinką, o balansavimo atsakomybę, atsižvelgdama į Europos Komisijos priimtas 2014–2020 metų Valstybės pagalbos aplinkos apsaugai ir energetikai gaires, prisiims energijos iš atsinaujinančių energijos išteklių elektros gamintojai. Siekiant sumažinti atsinaujinančių energijos išteklių plėtros sąnaudas, palaipsniui bus skatinamas regioninis ir tarptautinis bendradarbiavimas.

121. Atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano dalį "Jūrinės teritorijos", numatomas vėjo elektrinių parko jūroje įrengimas ir elektros perdavimo tinklo plėtra prijungimui prie sausumos tinklų. Norint prie perdavimo tinklo prijungti Baltijos jūroje planuojamą įrengti vėjo elektrinių parką, numatoma pastatyti 330 kV pastotę jūroje, nutiesti naują kabelinę liniją iki Darbėnų pastotės ir įrengti naujas 330 kV perdavimo linijas Darbėnai–Mūša–Panevėžys. Numatoma galimybė prie ES finansuojamo Danijos, Lenkijos, Švedijos ir Vokietijos vėjo elektrinių tinko prijungti ir Lietuvos bei kitų Baltijos šalių jūros teritorijose planuojamus parkus.

122. Gaminančių vartotojų didėjimas turi svarbią įtaką šalies mastu, nes taip skatinama vietinė elektros energijos gamyba, didinamas šalies energetinis saugumas, prisidedama prie tarptautinių klimato kaitos stabdymo tikslų įgyvendinimo bei teigiamai veikiama šalies ekonomika. Gaminančių vartotojų skaičiaus didinimui numatoma mažinti procedūrų ir dokumentų skaičių elektrines prijungiant prie elektros tinklų asmenims, siekiantiems tapti elektros energiją gaminančiais vartotojais, kai elektrinės įrengtoji galia neviršija 30 kW. Numatoma ir toliau suteikti finansinę paramą nedidelės galios saulės jėgainių įrengimui taip skatinant gaminančių vartotojų didėjimą.

123. Elektroninių ryšių srityje prioritetas teikiamas naujojo 5G ryšio technologijos diegimui siekiant užtikrinti iki 100 kartų didesnį mobiliojo ryšio greitį, reikšmingam signalo vėlavimo sumažinimui ir priežiūros bei energijos sąnaudų efektyvinimui. 5G ryšio technologija suteikia galimybę daiktus ir įrenginius sujungti į vieningą tinklą, taip užtikrinant autonominį jų veikimą patikimu nenutrūkstamu ryšiu, pvz. automatizuoti gamybos pramonės įrengimai, autonominiai automobiliai, saugumą užtikrinančios bei aptarnavimo paslaugas teikiančios sistemos. Iki 2030 m. itin sparčiu judriuoju ryšiu numatoma padengti didžiųjų miestų teritorijas, svarbiausius tarptautinius sausumos transporto koridorius („Via Baltica", „Rail Baltica", IX B), magistralinius automobilių kelius, valstybinės reikšmės magistralines geležinkelio linijas, oro ir jūrų uostus. 5G ryšio diegimui numatoma su ES nepriklausančiomis kaimyninėmis valstybėmis sudaryti susitarimus dėl tarpvalstybinio radijo dažnių koordinavimo ir radijo dažnių, skirtų judriajam ryšiui diegti, naudojimo bei elektromagnetinio suderinamumo.

124. Baltijos jūros aplinkos būklės gerinimui ir geros būklės išlaikymui numatoma mažinti eutrofikaciją skatinančių maistinių medžiagų patekimą į Kuršių marių ir Baltijos jūros aplinką. Šio tikslo įgyvendinimui pirmiausia numatoma mažinti vandens telkinių taršą iš žemės ūkio taršos šaltinių, reglamentuojant tręšiamųjų produktų naudojimą. Mažinant vandens telkinių taršą iš sutelktosios taršos šaltinių, numatyta iki 2022 m. 11 šalyje esančių nuotekų valyklų padidinti nuotekų išvalymo efektyvumą, atsižvelgiant į vandensaugos tikslus. Taip pat būtina vykdyti nuotekų valyklų, esančių šalia geros būklės rodiklių neatitinkančių vandens telkinių, stebėseną ir esant poreikiui didinti nuotekų išvalymo efektyvumą.

125. Numatoma intensyvinti individualiai tvarkomų nuotekų valstybinę aplinkos apsaugos kontrolę. Europos ir Lietuvos rinkose atsiranda nedidelių biologinio nuotekų valymo įrenginių, kurie efektyviai išvalo bendrąjį azotą ir bendrąjį fosforą. Nepakankamas šių medžiagų išvalymas iš nuotekų sukelia tiek vidaus vandenų, tiek Baltijos jūros eutrofikacijos procesus. Sugriežtinus reikalavimus individualiai tvarkomoms nuotekoms, bus teigiamai veikiama vandenų, kartu ir Baltijos jūros, būklė.

ŠEŠTAS SKIRSNIS

EFEKTYVIAI VALDOMI IŠTEKLIAI

126. **Žemės gelmių išteklių ir ertmių** įsisavinimas grindžiamas tvariu ir atsakingu, subalansuotu žemės gelmių potencialo ir įvairių išteklių naudojimo planavimu. Naudojimas turi būti pagrįstas ne tik ekonomine nauda visuomenei ar jos grupėms, bet ir palaikyti ekosistemų tvarumą, gyvybingą, sveiką ir estetiškai patrauklią aplinką.

127. Žemės gelmių išteklių ir ertmių tyrimų srityje numatomas kompleksinių žemės gelmių tyrimų vystymas.

127.1. Vykdyti valstybinius žemės gelmių tyrimus. Tęsti valstybinį geologinį M 1:50 000 kartografavimą, kuriuo metu gaunami duomenys apie žemės gelmių sandarą, jos vertingąsias savybes ir prieinamumo naudojimui sąlygas.

127.2. Numatoma vykdyti kitų, iki šiol mažai ištirtų naudingųjų iškasenų savybių tyrimus. Prioritetas teikiamas sapropelio ir anhidrito tyrimams. Siekiant valstybiniu lygmeniu analizuoti galimybę panaudoti trąšas / meliorantą iš sapropelio kovoje su klimato kaita ir jo pasekmėmis, sudaryti darbo grupę sapropelio įsisavinimo mokslinės–ūkinės veiklos plėtros galimybių analizei, planavimui ir koordinavimui bei normatyvinės bazės tobulinimui; rekomenduoti mokslo ir verslo subjektams, siekiantiems plėtoti sapropelio įsisavinimo veiklą, konsorciumo pagrindu sukurti vieningą sapropelio mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros koordinavimo centrą. Šiam momentui yra sudarytos visos prielaidos anhidrito gavybai (patvirtintas teritorijos detalusis planas, techninis naudojimo (kasybos-rekultivavimo) projektas, rengiamas antžeminės aikštelės projektas etc.), todėl planuojama Lietuvoje vystyti kompozicinio cemento su sumažintu klinkerio kiekiu savybių bei naudojimo galimybių tyrimus, taip pat siekiama plėtoti anhidrito naudojimą ir kitiems tikslams.

127.3. Siekiant atsinaujinančių energijos išteklių plėtros, numatoma išsamiau tirti geoterminės energijos panaudojimo galimybes, naujas technologijas naudojant šios rūšies išteklius šilumai bei elektros energijai. Šios rūšies išteklių naudojimas prisidėtų prie energetinės priklausomybės mažinimo nuo importo. Vėjo energetikos vystymas Baltijos jūros regione turi būti suderintas su naftos išteklių naudojimu. Prioritetinė teritorija žvalgybai parenkama įvertinus kitų sektorių vystymosi planus. Įgyvendinant naftos paieškos ir gavybos Lietuvoje strategiją, turi būti siekiama kompleksiškai ištirti perspektyvias naftos struktūras, tikslinant juose esančių naftos išteklių kiekį, tuo pačiu tiriant žemės gelmių ertmių panaudojimo galimybes kitų valstybės reikmių tenkinimui (pvz. talpines).

128. Žemės gelmių išteklių naudojimo srityje numatoma:

128.1. kryptingai naudoti esamus išteklius, siekiant, kad vienoje pažeistoje vietoje būtų išgautas kuo didesnis jų kiekis;

128.2. skatinti investicijas į aplinkosauginiu požiūriu pažangias technologijas, galinčias užtikrinti pastovią aukščiausios kokybės produktų gamybą, efektyvų medžiagų, energijos ir vandens išteklių naudojimą. Tirti senkančių išteklių pakeitimo kitomis medžiagomis potencialą ir skatinti antrinį medžiagų perdirbimą bei technologinę pažangą;

128.3. skatinti sapropelio panaudojimą tiksliosios žemdirbystės ir ekologiniuose ūkiuose, teritorijose atkuriant degradavusius dirvožemius, ar apsodinant iškastus sausus karjerus; pradėti anhidrito gavybą, kas įgalintų sukurti iš esmės naują pramonės šaką;

128.4. siekiant aprūpinti visuomenės poreikį šalyje išgaunamais žemės gelmių ištekliais, turi būti suformuotos prielaidos pasiekti esamus iššvalgytus išteklius, taip pat vykdyti paieškas papildant šių išteklių kiekį balanse. Apsirūpinimas ištekliais turi būti vertinimas ne tik išteklių kiekio požiūriu, bet ir prieinamumo prie jų aspektu. Pažymėtina, kad kietųjų naudingųjų iškasenų išteklių plotai užima tik apie 4 proc. Lietuvos teritorijos, todėl šie plotai neturėtų būti panaudoti kitoms reikmėms, kurios apribotų galimybę naudoti naudingųjų iškasenų telkinius. Šiam tikslui pasiekti planuojama parengti Nacionalinę žemės gelmių ir jų išteklių naudojimo strategiją;

128.5. išgaunant kietąsias naudingąsias iškasenas vadovautis gerosios praktikos pavyzdžiais. Pavyzdžiui, durpių pramonė turi atsakingai eksploatuojamų durpynų (*angl. Responsibly Produced Peat*) sertifikavimo

sistemą, kurios tikslas yra suderinti pelkės ekosistemų apsaugą ir durpių gavybą. Tokios sistemos planuotinos ir kituose sektoriuose;

128.6. pasienio teritorijų (*trans–boundary*) žemės gelmių ir išteklių naudojimas vykdomas vadovaujantis tarpvalstybiniu valdymo ir bendradarbiavimo stiprinimo principu, ypač kai numatomos veiklos gali turėti įtakos ir kaimyninių šalių teritorijoms. Tai aktualu įvertinant tiek Astravo AE kaimynystę, tiek dujų geologinėse struktūrose saugojimo atvejais, tiek naftos telkinių žvalgymo bei gavybos jūroje ar kitos veiklos atvejais;

128.7. jūrinėje teritorijos dalyje esami žemės gelmių ištekliai naudojami atlikus visas reikalingas telkinių žvalgybos, išteklių vertinimo ir poveikio aplinkai vertinimo procedūras. Mineralinių išteklių gavyba negalima priekrantės zonoje;

128.8. mažinant iškastinio kuro naudojimo mastą, kartu sprendžiant atmosferos taršos, klimato kaitos problemas, šalyje tikslinga intensyvinti atsinaujinančios žemės gelmių šiluminės energijos vartojimą;

128.9. siekiant stiprinti šalies konkurencingumą žemės gelmių išteklių srityje, numatomas specifinių profesijų specialistų (gręžėjų, kalnakasių ir kitų) rengimas.

129. Žemės gelmių ertmių naudojimo srityje numatoma:

129.1. Siekiant didinti šalies energetinę nepriklausomybę ir užtikrinant Europos Sąjungos reikalavimus, jog šalys EB narės turėtų patikimą dujų rezervą ne mažiau kaip dviejų mėnesių laikotarpiui, aktualu įvertinti bei numatyti teritorijas, potencialiai tinkamas požeminių gamtinių dujų saugyklų žemės gelmių ertmėse įrengimui bei žemės gelmių ertmių naudojimo šiam tikslui potencialą. Žemės gelmių ertmės, skirtingai nei kiti žemės gelmių ištekliai ar naudingosios savybės, jas naudojant nekeičia savo kiekybinių parametrų, jų ištekliai nėra sunaudojami, todėl ir jų naudojimo potencialas yra didelis. Tačiau žemės gelmių ertmių potencialo naudojimas yra tiesiogiai susijęs su kita, paprastai žemės paviršiuje esančia infrastruktūra, teritorijų urbanizacija, įvairiomis kitomis (gamtinėmis) sąlygomis, todėl teritorijų saugykloms įrengti žemės gelmių ertmėse parinkimas turi būti sprendžiamas kompleksiškai, iš anksto numatant bei rezervuojant tam tinkamas teritorijas, planavimo etapuose nustatant atitinkamą teritorijos paviršiaus naudojimo režimą.

129.2. Vystant „švarią“ energetiką bei atsinaujinančių energinių išteklių naudojimą, svarbu sumažinti jų priklausomybę nuo šalies gamtinių sąlygų bei sezoninių hidrometeorologinių sąlygų svyravimų. Energijos trūkumą nepalankių gamtinių sąlygų periodu tikslinga kompensuoti papildomais nenuolatiniais šaltiniais, o palankiuoju periodu atsirasiantį energijos perteklių sukaupti bei saugoti, kol jam atsiras poreikis. Tam planuojama parengti žemės gelmių talpinių savybių vystymo principines gaires. Ši vystymo kryptis atitinka numatytąsias Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijoje, Integruotame nacionaliniame energetikos ir klimato plane, tačiau tikslinga įtraukti / detalizuoti / susieti šias vystymo kryptis rengiant Nacionalinę susisiekimo plėtros strategiją, taip pat Nacionalinėje klimato kaitos valdymo politikos strategijoje, Nacionalinėje šilumos ūkio plėtros programoje, bei rengiant Nacionalinę žemės gelmių ir jų išteklių naudojimo strategiją.

129.3. Planuojama lokalizuoti saugias ir patikimas uždaromoje Ignalinos atominėje elektrinėje susikaupusių radioaktyviųjų atliekų požeminio kapinyno vietas. Iki 2030 metų turi būti aptiktos žemės gelmių ertmės, atitinkančios Tarptautinės atominės energijos agentūros reikalavimus pastoviam radioaktyviųjų atliekų saugojimui, pakeistos ir / ar parengtos naujos atitinkamos teisės aktų nuostatos.

130. **Derlingojo dirvožemio ištekliai.** Derlingasis dirvožemis – tai išskirtinės reikšmės gamtos išteklius, kurio išsaugojimą ir tinkamą naudojimą reguliuoja valstybė. Žemės savininkui dirvožemis nuosavybės teise priklauso tik tiek, kiek jis reikalingas žemei naudoti pagal paskirtį[2]. Dirvožemio išsaugojimas ir racionalus naudojimas pagal nustatytą paskirtį, žemės ūkio veiklai tinkamose ir naudojamose teritorijose yra viešasis interesas.

131. 2030 m. ES Biologinės įvairovės strategijos nuostatos, kurios taikomos ir įpareigojančios tinkamai naudoti derlingąjį dirvožemį yra:

[2] Civilinio kodekso 4.40 str.

131.1. sustiprinti pastangas apsaugoti dirvožemio derlingumą, sumažinti jo eroziją ir padidinti jo organinės medžiagos kiekį. Tai turėtų būti daroma taikant tvaraus dirvožemio valdymo praktiką pagal bendrąją žemės ūkio programą (BŽŪP);

131.2. nustatyti užteršto dirvožemio vietas, atkurti nualintą dirvožemį, apibrėžti jo geros ekologinės būklės sąlygas ir atkūrimo tikslus, taip pat pagerinti dirvožemio kokybės stebėseną[3];

131.3. Įgyvendinti pagrindines teisės aktų ir programinių dokumentų nuostatas – reguliuoti teritorijos naudojimą taip, kad nebūtų prarandamas derlingasis dirvožemis ir neblogėtų dirvožemio ūkinės savybės teritorijose, kur žemė yra pagrindinė gamybos priemonė, t. y. žemės ūkio paskirties žemėje ir miškų ūkio paskirties žemėje.

132. Nustatyta, kad dirvožemio ūkinės savybės blogėja pasireiškus jo suslėgimo ir rūgštėjimo požymiams ir tai reikalauja sausinimo sistemų priežiūros, rekonstrukcijos ir remonto darbų bei rūgščių dirvų kalkinimo. Kiti dirvožemio degradacijos požymiai yra mechaninis pažeidimas, cheminė tarša, biologinio aktyvumo mažėjimas ir biologinė invazija, organinės medžiagos mažėjimas, erozija ir nuošliaužos, dirvožemio praradimas dėl teritorijų užstatymo, nualinimas dėl augalams būtinų maisto medžiagų mažėjimo.

133. Dirvožemio degradacija tiesiogiai veikia vandens ir oro kokybę, biologinę įvairovę ir klimato kaitą. Siekiant saugoti dirvožemį, tausiai jį naudoti, numatomas dirvožemio degradacijos stabdymas ir jo funkcijų apsauga bei degradavusių dirvožemių atkūrimas. Žemės ūkio paskirties žemėje dirvožemio naudojimas turi atitikti racionalumo ir savybių gerinimo reikalavimus. Tai užtikrins subalansuota gamybos šakų plėtra ūkiuose ir geros ūkininkavimo praktikos įgyvendinimas. Visi žemės ūkio veiklą vykdantys ūkio subjektai turi taikyti dirvožemį tausojančios žemdirbystės metodus, laikydamiesi pažangaus ūkininkavimo taisyklių.

134. Stiprinant dirvožemio apsaugą nuo degradacijos, urbanizuotose teritorijose esančios natūralios ir santykinai natūralios erdvės (medynai, pievos, vandens telkiniai, jų pakrantės, pelkaitės) tvarkomos ir prižiūrimos taip, kad atitiktų ir atkartotų savaime vykstančius natūralius procesus. Tai taip pat padidintų urbanizuotų teritorijų taršos absorbavimą, kritulių sugėrimą, deguonies produkavimą, užtikrintų geresnes miestų mikroklimato sąlygas.

135. **Bioprodukcinio žemės ūkio išteklių naudojimas ir apsauga**. Bioprodukciniai žemės ūkio ištekliai – žemės ūkio naudmenos dėl skirtingų dirvožemio tipų, jų našumo bei kitų gamtinių ar ūkinių savybių, ypatingos svarbos šaliai apsirūpinant žemės ūkio produkcija ir vietos nepakeičiamumo priskiriamos prie mažai atkuriamų gamtos išteklių. Žemės ūkio veiklai tinkami žemės ištekliai turi būti racionaliai naudojami ir saugomi.

136. Bioprodukcinių žemės ūkio teritorijų išteklių valdymas pagrįstas ES nustatytais tvaraus žemės ūkio vystymo principais, geoekologiniu ir agroekologiniu teritorijų potencialu, jų atsparumu antropogeniniam poveikiui bei gebėjimu tą poveikį asimiliuoti arba neutralizuoti. Racionalaus žemės naudojimo požiūriu, atsižvelgiant į ir žemės ūkio teritorijų našumą, formuojamos tvarios ilgalaikio našumo ir skirtingo geoekologinio potencialo agroekosistemos:

136.1. mažiausiu ekologiniu jautrumu pasižyminčiose agroekosistemose (našiuose molingų žemumų agrarinių teritorijų dirvožemiuose) palaikomas esamas ūkinis naudojimas, stiprinant ekologinio kompensavimo žemės ūkio naudmenose funkcijas;

136.2. vidutinio ekologinio jautrumo teritorijose (moreninių banguotų plynaukščių ir iš dalies aukštumų agrarinių teritorijų vidutinio našumo dirvožemiuose) skatinama vidinė žemės ūkio veiklų konversija į mažesnio intensyvumo veiklas (pvz., gilus arimas keičiamas sekliu ar neariminiu dirbimu, ariamoji žemdirbystė į daugiamečius žolynus ar derinama su agromiškininkyste);

136.3. ekologiniu požiūriu jautriausiose agroekosistemose (smėlingųjų lygumų ir moreninių aukštumų agrarinių teritorijų nenašiuose ir eroduotuose dirvožemiuose) prioritetu nustatoma tausojamoji ūkinė veikla;

136.4. ekologiniu požiūriu jautriose žemės ūkio teritorijose (įskaitant ir Lietuvos karstinį regioną) skatinamas ekologinis, biodinaminis ūkininkavimas ar kt. tausojamasis ūkininkavimas.

[3] Briuselis, 2020 05 20 COM(2020) 380 final Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui, 2030 m. ES biologinės įvairovės strategija

137. Žemės ūkis agrarinėse teritorijose vystomas išlaikant pusiausvyrą tarp agroekosistemų ekologinio stabilumo, ekonominio naudingumo ir socialinio teisingumo. Žemės ūkio teritorijų naudojimo intensyvumas diferencijuojamas atsižvelgiant į reikšmingų gamtinio pobūdžio kliūčių (reljefo, granuliometrinės sudėties), kurios riboja tvaraus žemės ūkio veiklų intensyvumą, išsidėstymą. Žemės ūkio teritorijų našumo palaikymas ir jo ilgalaikis užtikrinimas sprendžiamas reglamentuojant žemės ūkio veiklos intensyvumą ir taikant kraštovaizdžio įvairovės didinimo priemones, ekologiniu požiūriu jautriose vietovėse formuojant gamtinių teritorijų intarpus. Atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos teritorijos gamtinio pamato ypatybes (litomorfologinis pagrindas), numatomos prioritetinės intensyvaus ir tausojamojo ūkinio naudojimo teritorijos. Taip pat numatomos teritorijos, kuriose plėtojamas prioritetinis ekologinis žemės ūkis. Karstiniame regione numatomos specifinės tvaraus ūkininkavimo iniciatyvas skatinančios priemonės.

138. Sprendiniai, skiriami gerinti kaimo įvaizdį bei patrauklumą, didinti žemės ūkio konkurencingumą ir kuriamą pridėtinę vertę, užtikrinti tvarumą, mažinti neigiamą klimato kaitos ir kitų rizikos veiksnių poveikį bioprodukciniam žemės ūkio potencialui bei sudarytų prielaidas racionaliai naudoti žemės naudmenas ir jas išsaugoti, yra:

    138.1. žemės ūkio veiklos subjektų, valstybės ir savivaldybių lėšomis plėsti tinkamai naudojamų (geros agrarinės ir aplinkosaugos būklės) deklaruojamų žemės ūkio naudmenų plotą, melioracinėmis priemonėmis pagerinant ir pakartotinai įtraukiant į žemės ūkio gamybą nenaudojamus dėl sausinimo sistemų defektų žemės sklypus, taip pat kitus ekologiškai mažai vertingus buvusių žemės ūkio naudmenų plotus su potencialiai našiais dirvožemiais. Siektina, kad tinkamai naudojamų ir deklaruojamų žemės ūkio naudmenų plotas padidėtų iki 3150 tūkst. ha (48 procentų nuo bendro Lietuvos teritorijos ploto);

    138.2. naudoti žemę taikant pažangias žemdirbystės sistemas. Žemdirbystės sistemos diegiamos priklausomai nuo žemės ūkio gamybos specifikos ir vietovės gamtinių sąlygų. Ekologiniu požiūriu mažai jautriose agrarinėse teritorijose gali būti taikomos intensyvios žemdirbystės sistemos; joms būdingas aukštos žemės ūkio gamybos mechanizavimo lygis, intensyvios technologijos, dirvožemio ūkinių savybių gerinimas melioracinėmis priemonėmis ir subalansuotu tręšimu, sėjomainos taikymu. Taip pat remiamos ir kitos žemdirbystės sistemos, iš jų tausojamoji ir / arba ekologinė (organinė, biologinė, biodinaminė, agromiškininkystė) žemdirbystės sistemos, galinčios palaikyti ir didinti humuso balansą, užtikrinti stabilų dirvožemio našumą bei išsaugoti sveiką aplinką bei ekosistemas.

    138.3. siekti, kad sausinimo sistemų rekonstrukcijos darbai, melioracinių griovių valymo, kiti valdymo institucijų tvirtinamose melioracijos programose numatyti melioracijos darbai, taip pat rūgščių dirvų kalkinimo darbai būtų finansuojami ir remiami bei užtikrintų efektyvią žemės ūkio veiklą visose deklaruojamose žemės ūkio naudmenose;

    138.4. žemės plotai, kuriuos sudaro dirvožemio ir vandens apsauginę reikšmę turinčios natūralios žemės naudmenos su žoline augalija, naujai numatomi įveisti miškai ir kiti želdynai, taip pat pelkės, akmenynai, natūralios pievos, ganyklos turi būti pažymimi teritorijų planavimo dokumentuose ir naudojami atsižvelgiant į kraštovaizdžio formavimo ir aplinkos apsaugos reikalavimus.

139. **Miškų išteklių apsauga ir naudojimas.** Miškai – sausumos ekosistema, kuri susiformuoja didesniame nei 0,5 ha ir kompaktiškame žemės plote, kurioje augančių medžių lajos danga užima daugiau nei 10 proc. (FAO; JT EEK). Miškai kaip ekosistemų paslaugų (ekonominių, ekologinių ir socialinių) objektai yra vienas svarbiausių Lietuvos atsinaujinančių gamtos išteklių. Įgyvendinant LR BP sprendinius, siekiama didinti miškų teikiamą įvairiapusę naudą visuomenei, atsižvelgiant į ilgą miško augimo trukmę ir nuosavybės formų skirtumus bei sąveiką, taip pat užtikrinant darnaus miškų ūkio principų įgyvendinimą visuose šalies miškuose.

140. Vertinant miško ekonomines, ekologines ir socialines ekosistemines paslaugas, siekiant šių paslaugų efektyvumo ir konkurencingumo, planuojama nustatyti minimalius mišku (medžiais) apaugusius plotus, kurie suteikia visavertes ekosistemines paslaugas. Visavertę ekologinę ekosisteminę paslaugą, kai susiformuoja visavertė miško ekosistema, gali suteikti kompaktiškai išsidėsčiusi medžių grupė ne mažesniame nei 1 ha plote; visavertę socialinę (rekreacinę) paslaugą gali suteikti kompaktiškai išsidėsčiusi medžių grupė ne mažesniame kaip 0,5 ha plote, o visavertę ekonominę ekosisteminę paslauga gali suteikti tik 20 ha medynas vientisame masyve.

141. Siekiant išsaugoti ir gausinti Lietuvos miškus ir jų išteklius numatomi šie sprendiniai:

141.1. didinti šalies miškingumą – įveisti mišką nenaudojamoje ir žemės ūkiui netinkamoje žemėje, taip pat finansiškai skatinti įveisti miškus žemės ūkio paskirties privačioje ir valstybinėje žemėje. Miškų plotus siūloma didinti pirmiausia veisiant miškus savivaldybėse, kurių miškingumas yra mažesnis už Lietuvos miškingumo vidurkį, t.y., mažiau nei 33,5 proc., o miškingumo didinimą diferencijuoti atsižvelgiant į kraštovaizdžio morfologinių rajonų gamtinio pagrindo, ūkinio naudojimo pobūdį ir intensyvumą, ekologinės rizikos laipsnį, siejant veiksmus su kraštovaizdžio tvarkymo it teritorijų naudopjimo funkciniais prioritetais. Didinant šalies miškingumą gali būti panaudojama dalis šiuo metu žemės ūkiui nenaudojamos ir netinkamos naudoti žemės. Tikslinga keisti teisės aktų nuostatas dėl miško įveisimo ne miško žemėje bei rengti ir įgyvendinti žemėtvarkos planavimo dokumentus su pažymėtomis teritorijomis miškų įveisimui. Siektina, kad iki 2030 m. miškų plotas padidėtų iki 2300 tūkst. ha (35 procentų nuo bendro Lietuvos teritorijos ploto);

141.2. siekiant efektyvaus šalies miškingumo didinimo, svarbu į šią veiklą pritraukti vietos ūkininkus ir verslo subjektus taikant vieną iš partnerystės modelių. Skatinant bendradarbiauti vietos savivaldos ir valstybės institucijas, saugomų teritorijų direkcijas bei nevyriausybines organizacijas miškų įveisimo, jų priežiūros išlaidas remti valstybės, savivaldybės ar pagal BŽŪP, kitomis ES struktūrinių fondų lėšomis.

141.3. plėtoti miškų atkūrimą ir įveisimą genetiniu-ekologiniu pagrindu selekciškai vertinga ir kokybiška miško dauginamąja medžiaga, optimizuoti miško dauginamosios medžiagos auginimą. Medynų stabilumui ir biologinei įvairovei didinti reikia papildomų miško selekcijos ir sėklininkystės priemonių, kurios užtikrintų lapuočių medžių ir kitų retų medžių rūšių miško sėklinių plantacijų pakankamumą. Siekiant ilgalaikėje perspektyvoje aprūpinti rinką kokybiškais miško sodmenimis, tikslinga diegti sodmenų, turinčių uždarą šaknų sistemą, auginimo technologijas, veiksmingiau vykdyti sodmenų kilmės ir kokybės kontrolę;

141.4. didinti šalies ąžuolynų plotus. Daugiau kaip 20 proc. šalies miškų augaviečių yra tinkamos ąžuolynams augti, tačiau jų atkūrimas, priežiūra ir apsauga reikalauja ne vien miškininkystės žinių, bet ir didelių finansinių išteklių, todėl tikslinga numatyti paramą ąžuolynų plotams didinti, jų priežiūrai ir ugdymui. Numatyti finansinį skatinimą pasitelkiant BŽŪP strateginius planus ir Sanglaudos fondus.

141.5. užtikrinti tinkamą miškų apsaugą nuo ligų, kenkėjų ir gaisrų išplitimo – tobulinti miško sanitarinės ir priešgaisrinės apsaugos sistemas.

142. Norint užtikrinti racionalų Lietuvos miškų išteklių tvarkymą, darnų naudojimą bei didinti medynų produktyvumą, numatoma:

142.1. įvertinant miško teikiamas ekosistemines paslaugas, miško eksploatacijos pobūdis, intensyvumas ir racionalumas turi būti tiksliai ekonomiškai pagrįsti. Būtina teritoriškai diferencijuoti miško, kaip daugiatikslio objekto funkcijas, išskiriant saugotinas (etaloninėms augavietėms, biologinės įvairovės ir medynų gyvybingumo bei atsparumo išlaikymui svarbias), rekreacijai pritaikomas ir intensyviam ūkiniam naudojimui priskiriamas medynų dalis.

142.2. neviršyti iškertamos medienos kiekio lyginant su medienos prieaugiu. Tai atitinka darnaus miškų ūkio principus ir sudaro prielaidas pakankamai veiksmingai funkcionuoti šalies miškų ūkio sektoriui, patenkinti suderintus pramonės, energetikos sektoriaus ir kitų vartotojų medienos poreikius;

142.3. ugdyti aukštos kokybės žaliavinę medieną tiekiančias miško ekosistemas miškų ūkinės paskirties (IV gr.) miškuose;

142.4. suderinti atskirų rūšių kirtimų apimtis: normaliomis (ne stichinių nelaimių) sąlygomis sanitariniais kirtimais turi būti iškertama mažiau, o ugdymo kirtimais – daugiau medienos. Siekiant išlaikyti ar padidinti medynų produktyvumą ir pagrindiniais kirtimais gaunamos medienos kokybę, pirmiausia turėtų būti kertami vyresnio amžiaus degraduojantys medynai;

143. Didinant miškų ūkio ekonominį efektyvumą ir konkurencingumą, skatinamos investicijas į miškus ir miškų ūkį, ypač inovacijas. Ekonomiškai efektyvi ir konkurencinga miškų ūkio veikla užtikrina pakankamą ir nepertraukiamą medienos ir kitų miško produktų bei paslaugų teikimą, sukuria didesnę pridėtinę vertę, užtikrina produktyvių miškų išsaugojimą ateičiai. Būtina tobulinti miškų statistinės apskaitos metodus juos suderinant su ES miškų apskaitos metodikomis.

144. Siekiant, kad miškų ūkinės veiklos apribojimai atskirose miškų grupėse atitiktų nustatytosios miško funkcijos atlikimą ar konkrečios rūšies ar buveinės išsaugojimą, prisidėtų prie biologinės įvairovės gausinimo, teritorijos ekologinio stabilumo užtikrinimo, tikslinga tobulinti miško ūkinių priemonių atskirose miškų grupėse vykdymo reglamentavimą.

145. Siekiant didinti miško ekosistemų ekologinį ir kraštovaizdžio stabilumą, atsižvelgiant į jų ekologinį ir socialinį vaidmenį, klimato kaitos įtaką, skatinamas gamtai artimas miškininkavimas. Kertant brandžius medynus, Lietuvoje dažniausiai taikomas pagrindinių plynųjų miško kirtimų būdas. Nepakankamai išnaudojamos ekologiškai priimtinesnių, tačiau dažnai didesnes sąnaudas lemiančių pagrindinių neplynųjų miško kirtimų galimybės, todėl numatoma:

145.1. taikyti papildomas artimo gamtai miškininkavimo skatinimo priemones, skatinti moksliškai pagrįstus, darnaus vystymosi principais paremtus pagrindinius neplynuosius miško kirtimus, miško sanitarinei apsaugai naudoti mažiau cheminių medžiagų ir, kiek leidžia galimybės, jas keisti biologinėmis ar mechaninėmis priemonėmis. Būtina parengti gaires, kuriose būtų pateikiamos rekomendacijos, kaip ūkininkauti šviesamėgių medžių rūšių medynuose, kurie buvo kertami plynaisiais kirtimais, bei remiantis gerąja kitų valstybių praktika taikyti įvairesnius kirtimo būdus, nei šiuo metu numato Lietuvos teisės aktai;

145.2. įvertinti esamas gamtines vertybes ir saugomose teritorijose esančius ūkinius (IV gr.) miškus, kuriuose yra saugotinų vertybių ar kuriuose nustatytos ES svarbos gamtinės Natura 2000 buveinės, priskirti I, II ar III grupės miškams.

145.3. mažo miškingumo arealuose, didinant kraštovaizdžio biologinę įvairovę ir gerinant ekologines kompensavimo funkcijas, skatinama agromiškininkystė (ūkininkavimas, kai žemės ūkio plotuose auginamos plantacijos medienai ir žemės ūkio produkcijai gauti) ir apsauginių želdinių įveisimas, nekeičiant tikslinės žemės paskirties;

146. Skatinama rekreacinių miško funkcijų plėtra, rekreacinės infrastruktūros objektų miškuose įrengimas ir tvarkymas, kultūros paveldo objektų ir jų paminklinės aplinkos išsaugojimui miškuose prielaidų sudarymas. Miestų, priemiesčių ir urbanizuotų vietovių artimos aplinkos miškai turi būti skirti reguliacinėms ir kultūrinėms ekosisteminėms paslaugoms teikti, gyvenamosios aplinkos mikroklimatui saugoti. Šiam tikslui pasiekti siūloma papildyti teisės aktus, reglamentuojančius miškų priskyrimo miškų grupėms tvarką, daugiau dėmesio skiriant miškų apsauginei funkcijai.

147. **Vidaus vandenų ištekliai.** Vidaus vandenis sudaro upės, ežerai ir tvenkiniai. Jų funkcijos – ūkinė (naudojimas žuvininkystei, žemės ūkiui, hidroenergetikai, sapropelio gamybai), rekreacinė, gamtosauginė ir kt. – nustatomos pagal teritorijų planavimo dokumentus – bendruosius ir specialiuosius planus.

148. Konkrečiam vandens telkiniui naudojimo sąlygos apibūdinamos jį suformavus kaip atskirą nekilnojamąjį daiktą – žemės sklypą – ir jį teisiškai įregistravus Nekilnojamojo turto registre. Įgyvendinant LR BP sprendinius, siekiama, kad visi valstybei ar savivaldybėms priklausantys paviršiniai vandens telkiniai būtų suformuoti kaip atskiri žemės sklypai ir įregistruoti Nekilnojamojo turto registre, jiems nustatant naudojimo būdą ir tvarką, specialiąsias naudojimo tam tikrai veiklai sąlygas.

149. Šiuo metu naudojama tik apie 49 proc. akvakultūros tvenkinių pajėgumo. Siekiant akvakultūros įmonių modernizavimo, žuvų ligų kontrolės ir likvidavimo priemonių efektyvinimo, būtina sparčiau investuoti į tvenkinių hidrotechninių įrenginių atnaujinimą, naujų pažangių technologijų diegimą, tam panaudoti EŽF paramą. Žuvininkystės plėtros vidaus vandenyse sprendiniai iki 2030 m. yra:

149.1. modernizuoti perspektyvius tvenkinius, plėsti vertingų, paklausių žuvų auginimą, tobulinti lašišų, šlakių, upėtakių ir vėžių auginimo technologijas;

149.2. plėtoti ir remti žuvininkystę kaip alternatyvų žemdirbystei verslą mažiau derlingose vietovėse;

149.3. pramoninius žuvininkystės tvenkinius naudojančiuose ūkiuose (tvenkinių žuvininkystės įmonėse), panaudojant ES paramą ir nuosavas lėšas, modernizuoti tvenkinių žuvininkystę ir plėtoti ekologinę žuvininkystę.

150. Įgyvendinant ES Vandens pagrindų direktyvos tikslus, siekiant atkurti ir išlaikyti gėlo vandens ekosistemų ir natūralių upių funkcijas būtina pašalinti arba koreguoti kliūtis, trukdančias praplaukti migruojančioms žuvims, pagerinti vandens bei nuosėdų srautą, atkurti salpas bei šlapynes.

151. Siekiant užtikrinti, kad paviršinių vidaus vandens telkinių būklė būtų gera ir paviršiniai vandens telkiniai tiktų rekreacijos reikmėms tenkinti, mažinama paviršinio vandens tarša iš pasklidosios ir sutelktosios taršos šaltinių, valdomas pavojingų cheminių medžiagų patekimas į vandens telkinius, subalansuotai naudojamos augalų apsaugos cheminės medžiagas ir preparatai, išsaugoma natūralaus hidrografinio tinklo struktūra, mažinamas aplinkos teršimas paviršinėmis (lietaus) nuotekomis.

152. Visuose vidaus vandenyse, nepažeidžiant ekologinės ir biologinės vandens išteklių pusiausvyros bei vandens išteklių naudojimą reglamentuojančių teisės aktų, plėtojama poilsio, vandens sporto, rekreacijos (įskaitant rekreacinę žvejybą), kaimo turizmo veikla.

153. Veiklą vidaus vandens telkiniuose nustato savivaldybių teritorijoms rengiami bendrieji planai, valstybinių parkų ir draustinių tvarkymo specialieji planai ir kitų rūšių teritorijų planavimo ar tvarkymo dokumentai, įvertindami vandens telkinių ekosistemų būklę, rekreacinį potencialą ir rekreacinės infrastruktūros įrengimo sąlygas bei galimybes.

154. **Rekreacinių išteklių naudojimas.** Lietuvos rekreacinių išteklių naudojimas planuojamu laikotarpiu iki 2030 m. skatinamas plėtojant viešąją turizmo ir poilsio infrastruktūrą, skatinant turizmo verslą, mobilumo paslaugas ir partnerystes tarp skirtingu rekreaciniu potencialu pasižyminčių regionų, siekiant mažinti regioninę atskirtį, kurti darbo vietas ir inicijuoti naujas tendencijas, kuriančias pridėtinę vertę. LR BP 2050 koncepcijoje numatyti rekreacinės sistemos sprendiniai įgyvendinami etapais (kas 10 metų rengiant LR BP konkretizuotus sprendinius) ir fragmentais (regionalizuojant sistemos vystymąsi).

155. Gamtiniu ir kultūriniu požiūriu patraukliose teritorijose potenciali ekonominė nauda generuojama ne tik intensyvinant žemės gelmių (naudingosios iškasenos) ir bioprodukcinių išteklių (žemės ir miškų ūkio produkcija) naudojimą, taip pat netiesiogiai – tausiai naudojant rekreacinius išteklius taip pat plėtojant gamtinių teritorijų teikiamas ekosistemines paslaugas (oro ir vandens kokybė, atsparumas klimato kaitai,, biologinė įvairovė) šalies ir ypač Europos mastu.

156. Sveikatos turizmo plėtrai prioritetas teikiamas kurortuose (Druskininkuose, Palangoje, Birštone ir Neringoje), kurortinėse teritorijose (Anykščiuose ir Trakuose). Trijuose didžiuosiuose Lietuvos miestuose (Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje) plėtojamos visos turizmo rūšys ir joms skirta infrastruktūra. Taip pat numatoma plėtoti kultūrinio turizmo, verslo turizmo, sveikatos turizmo ir žaliojo (ekologinio) turizmo viešąją ir privačią infrastruktūrą prioritetiniuose turizmo plėtros regionuose. Savivaldybės planuoja ir įgyvendina priemones, reikalingas rekreacinių teritorijų apsaugai, poilsio ir turizmo veiklai šiose teritorijose plėtoti, tvarko rekreacinių teritorijų apskaitą, tvirtina rekreacinių teritorijų naudojimo reglamentus.

157. Siekiant sparčiau plėtoti rekreacinę infrastruktūrą įgyvendinant turizmo ir poilsio infrastruktūros projektus regionuose, numatoma skatinti rekreacinių parkų ir kompleksų steigimą, įrengimą, taikant mišrios partnerystės principą. Numatomas rekreaciniu požiūriu patrauklių teritorijos dalių potencialo (rekreacinių išteklių prieinamumo) didinimas, naudojant mobilumo infrastruktūrą, pasitelkiant technines ir organizacines priemones (linijinės rekreacinės infrastruktūros formavimas, pritaikymas ir / ar parengimas lankyti).

158. **Jūros bioprodukciniai ištekliai.** Vienas svarbiausių tikslų, siekiant žuvininkystės sektoriaus efektyvumo yra apsaugoti išteklius nuo pereikvojimo, biologiniu, aplinkos ir ekonominiu požiūriu tausiai naudoti gyvuosius jūros išteklius išlaikant pusiausvyrą tarp paklausos ir pasiūlos. Todėl jūrinėje teritorijoje prioritetas teikiamas dugno ir rifų buveinių, žuvų nerštaviečių ir migracijos koridorių apsaugai, šiose teritorijose veiklas vykdant ekstensyviai.

159. Siekiant užtikrinti išteklių kokybę, biologinę įvairovę, ekosistemų apsaugą būtina mažinti grėsmes, susijusias su kenksmingųjų ir pavojingųjų medžiagų patekimu į jūros vandenį. Todėl siekiama užtikrinti jūrinio transporto saugų judėjimą, švarų jūrų transportą, tvarią, inovatyviomis technologijomis grįstą uostų veiklą, efektyvų nuotekų valymą, šiukšlių perdirbimą, ypatingą dėmesį skiriant kenksmingoms ir medikamentų atliekoms, tvarų ūkininkavimą, švarius vidaus ir gruntinius vandenis. Atsižvelgiant į ES Jūrų strategijos pagrindų direktyvą, numatoma tęsti veiksmus siekiant geros jūrinės aplinkos būklės iki 2030 m.

160. Žuvininkystės sektoriaus vystymasis priklauso nuo išteklių gausos ir kokybės, kurie reguliuojami bendromis ES kvotomis. Todėl labai svarbu, kad žvejybos įranga ir infrastruktūra būtų universali ir lengvai pritaikoma pokyčiams uždraudus ar stipriai sumažinus tam tikros rūšies žuvų žvejybą, ar keičiantis rinkos sąlygoms, taip sudarant galimybes pritaikyti arba naujai įrengti žvejams reikalingą infrastruktūrą, atitinkamai atnaujinti žvejybos laivyną, pritaikyti tausojančios žuvininkystės poreikiams. Tokiu būdu užtikrinamos pajamos žvejams, aprūpinami vartotojai ir perdirbimo pramonė jūros gėrybėmis.

161. Senkant natūraliems žuvų ištekliams ir norint juos išsaugoti, planuojama vystyti akvakultūrą jūrinėje teritorijoje. Vadovaujantis ekosistemomis pagrįstu metodu, akvakultūros plėtra grindžiama moksliniais tyrimais, inovatyviais sprendimais išlaikant ekosistemų vientisumą, derinant su kitomis veiklomis.

SEPTINTAS SKIRSNIS

TVARAUS EKONOMIKOS AUGIMO KRYPTYS

162. Siekiant transformuoti Lietuvos ekonomiką į inovatyvią ir aukštą pridėtinę vertę kuriančią ekonomiką, prioritetas iki 2030 m. teikiamas skaitmeninės ekonomikos ir verslo, inovacijų ir mokslinių tyrimų bei ekonominės infrastruktūros vystymui. Tiesioginės užsienio investicijos pritraukiamos į gamybos, gyvybės mokslų ir paslaugų tikslinius sektorius.

    162.1. Skaitmeninės ekonomikos ir verslo vystymas – verslo ir viešojo sektoriaus skaitmeninimas, duomenų atvėrimas, žmonių skaitmeninių gebėjimų tobulinimas, skaitmeninės infrastruktūros plėtra, naujų technologijų diegimas. Pažangesnė Europa, skatinant inovacijas, skaitmeninimą, ekonomikos pertvarką ir paramą mažoms bei vidutinėms įmonėms, yra vienas svarbiausių ES investicijų prioritetų iki 2027 m.

    162.2. Inovacijų ir mokslinių tyrimų vystymas – įmonių inovacijų vykdymo pajėgumų didinimas, kompetencijų centrų inovacijoms vystyti kūrimas, aukštojo mokslo institucijų ir įmonių bendradarbiavimo vykdant MTEP ir komercializuojant sukurtus sprendimus skatinimas.

    162.3. Ekonominės infrastruktūros vystymas – susisiekimo su strateginiais partneriais gerinimas, ypatingą dėmesį skiriant šalies pasiekiamumui oru, verslui tinkančių teritorijų, sklypų, pastatų ir infrastruktūros vystymas, geležinkelių jungčių, logistikos centrų, laisvųjų ekonominių zonų (LEZ), jūrų uosto plėtra.

163. Skaitmeninės ekonomikos vystymui numatytos investicijos į skaitmeninės infrastruktūros plėtrą, t.y., užtikrinamas spartus Lietuvos perėjimas prie naujosios kartos ryšio technologijų (ypač 5G) ir pakankamas šalies junglumas (pvz., tarpvalstybinių optinių tinklų jungčių plėtra), užtikrinama skaitmeninių paslaugų verslui plėtra, t.y. elektroninės valdžios, jos paslaugų verslui skaitmenizavimas bei duomenų atvėrimas. Iki 2030 m. visos viešosios ir administracinės paslaugos pasiekiamos internetu, centrinės valdžios institucijų ir savivaldybių administracinės paslaugos teikiamos tik elektroniniu būdu.

164. Vystant inovacijas ir mokslinius tyrimus, prioritetinės mokslinių tyrimų infrastruktūros (toliau – MTI) plėtros kryptys Lietuvoje nustatytos atsižvelgiant į turimus ar galimus konkurencinius pranašumus. 2019 m. LR Vyriausybė atnaujino ir patvirtino 7 prioritetines mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros ir inovacijų (toliau – MTEPI) raidos (Sumanios specializacijos) kryptis: energetika ir tvari aplinka, sveikatos technologijos ir biotechnologijos, agroinovacijos ir maisto technologijos, nauji gamybos procesai, medžiagos ir technologijos, išmanusis, netaršus, susietas transportas, informacinės ir ryšių technologijos bei įtrauki ir kūrybinga visuomenė. Investuojant į MTI, svarbiausiu prioritetu išliks infrastruktūros atitikimas Sumanios specializacijos prioritetams, siekiant tikslingiau panaudoti valstybės turimus finansinius išteklius, orientuojantis į didžiausią potencialą turinčius mokslo ir verslo projektus.

165. Didžiausios iki šiol investicijos į MTEPI infrastruktūrą viešąjį sektorių pasiekė per integruotų mokslo, studijų ir verslo centrų (slėnių) plėtros programas. Šalyje jau veikia 5 integruoti mokslo, studijų ir verslo centrai (slėniai) su juose įsikūrusiais atviros prieigos MTEP centrais Vilniuje (“Santara”, “Saulėtekis”), Kaune (“Nemunas”, “Santaka”) ir Klaipėdoje (“Jūrinis”). Sukūrus modernią MTI infrastruktūrą didžiausiu potencialu pasižyminčiose MTEPI kryptyse, būtina užtikrinti šios infrastruktūros panaudojimą koordinuotomis priemonėmis, todėl iki 2030 m. didžiausios investicijos skiriamos ne naujos fizinės infrastruktūros kūrimui, bet jos įveiklinimui:

165.1. Kritinės masės tyrėjų, dirbančių infrastruktūrose, stiprinimui, įskaitant tyrėjų iš užsienio pritraukimui.

165.2. Aukščiausio lygio MTEPI darbų vykdymui.

165.3. Technologijų perdavimo, bendradarbiavimo su verslu gebėjimų stiprinimui.

165.4. Tarptautiškumo stiprinimui: integracijai į tarptautines infrastruktūras, dalyvavimui tarptautiniuose MTEPI projektuose.

Kartu plėtojama mokslo ir technologijų parkų veikla, didinamas jų, kaip tarpininko tarp mokslo ir verslo, vaidmuo slėniuose.

166. Siekiant didinti šalies konkurencingumą pritraukiant investicijas ir kuriant darbo vietas, numatytos tikslinės investicijos į ekonominę infrastruktūrą, sudarytos palankios sąlygos užsienio investuotojams kurti verslo paslaugų centrus Lietuvoje.

167. Vienas svarbiausių kriterijų pasirenkant įmonės gamybinę bazę yra išvystyta infrastruktūra. Lietuvoje stebimos tendencijos, kad vis daugiau investuotojų ieško didesnio ploto sklypų jau veikiančiuose LEZ. Nors bendras visų Lietuvoje veikiančių LEZ plotas yra palyginti didelis, tačiau investuotojų poreikius atitinkančių sklypų su išvystyta infrastruktūra nepakanka. Pastaraisiais metais į LEZ pritraukti investuotojai iki 2025 m. darbuotojų skaičių greičiausiai padvigubins (nuo 5 iki 10 tūkst. darbuotojų), todėl prioritetas iki 2030 m. turėtų būti teikiamas:

167.1. Esamų LEZ infrastruktūros vystymui, užtikrinant plotą su aukštu infrastruktūros išvystymo lygiu.

167.2. Kauno, Klaipėdos, Akmenės LEZ ribų plėtimui, taip pat naujų teritorijų stambioms investicijoms pritraukti kūrimui Vilniaus, Kauno regionuose, užtikrinant atitiktį didžiųjų investuotojų poreikiams, kai veiklai vykdyti reikalingi sklypai, siekiantys 70–100 ha plotą.

167.3. Atotrūkio mažinimui tarp reikiamos kvalifikacijos specialistų paklausos ir pasiūlos, LEZ įmones skatinant bendradarbiauti su švietimo įstaigomis, įsitraukti į profesinių mokyklų valdymą ir praktinių gebėjimų ugdymą.

168. Siekiant pritraukti smulkesnius investuotojus ir naujas gamybos įmones, taip pat išnaudojus esamą pramoninių parkų ir LEZ teritorijų plotą, kuriamos naujos pramoninės teritorijos Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio ir Alytaus regionuose. Jei iki 2030 m. bus priimtas sprendimas, kad naują oro uostą tarp Vilniaus ir Kauno statyti netikslinga, šiam objektui rezervuota teritorija gali būti panaudota pramonės paskirčiai – plyno lauko investicijoms pritraukti.

169. **Ekonomikos skatinimas išnaudojant nacionalines partnerystes.** Vystant šalyje policentrinę urbanistinių centrų sistemą, užtikrinamas miestų, regionų, atskirų jos elementų bendradarbiavimas ir vienas kito papildymas. Tarptautiniame ir nacionaliniame kontekste prioritetas teikiamas Vilniaus–Kauno ir Šiaulių–Panevėžio partneryščių bei Klaipėdos urbanistinio centro stiprinimui. Klaipėdos regionas išsiskiria jūrinės ekonomikos plėtros galimybėmis, o didžiųjų šalies miestų bendradarbiavimas, išnaudojant esamą ir kuriant naują infrastruktūrą, dalijantis funkcijomis ir vienas kitam teikiant įvairias paslaugas, mažins erdvinę koncentraciją ir užtikrins proporcingesnę regioninę plėtrą, ypač šiaurinėje Lietuvos dalyje.

170. Tarptautiniame kontekste Vilniaus ir Kauno partnerystė ir toliau išsiskirs sparčiai augančiu Lietuvos verslo paslaugų sektoriumi, kur veikia gerai žinomos tarptautinės bendrovės. Lietuvoje veikiantys paslaugų centrai išsiskiria savo teikiamų paslaugų kokybe ir kompleksiškumu, į tokius centrus perkeliamos vis sudėtingesnės funkcijos. Beveik 75 proc. veikiančių verslo paslaugų centrų bendradarbiauja su regione veikiančiomis švietimo įstaigomis.

171. Dėl aukštos kvalifikacijos darbo jėgos koncentracijos Vilniaus ir Kauno regione dalis tarptautinių kompanijų steigia verslo paslaugų centrus abiejuose miestuose. Iki 2030 m. Vilniaus ir Kauno partnerystė ir toliau sėkmingai stiprins ir įtvirtins savo, kaip paslaugų centrams patrauklaus regiono Centrinės ir Rytų Europos žemėlapyje, statusą. Tam yra sudarytos palankios sąlygos: verslo paslaugų centrų sektorius yra brandus, bet nepilnai išnaudotas (pagal asmenų, dirbančių verslo paslaugų centruose skaičių, tenkantį 1 tūkst. gyventojų, Vilnius ir Kaunas gerokai atsilieka nuo kitų Centrinės ir Rytų Europos miestų), šalyje plėtojama moderni infrastruktūra konkurencingomis nuomos kainomis, dirba aukštos kvalifikacijos, jauni specialistai (konkurencingi atlyginimai, maža darbuotojų kaita).

172. Aktyvesnė verslo paslaugų centrų plėtra vyks ir kituose metropoliniuose bei regioniniuose urbanistiniuose centruose (Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje), kur bus sudarytos palankios sąlygos plėtrai: sutvarkyta infrastruktūra, patraukli investicinė aplinka, atitinkamos studijų programos ir kt. veiksniai.

173. Vilniaus–Kauno partnerystės teritorijoje aktyviai vystoma integruotų mokslo, studijų ir verslo centrų (slėnių) veikla, sparčiai auga verslo paslaugų centrų sektorius, vykdoma investicijų pritraukimo infrastruktūros plėtra, verslui aktualios infrastruktūros gerinimo projektai. Šių urbanistinių centrų partnerystė dėl švietimo, susisiekimo, inžinerinių ir ekonominių mazgų, susikertančių šiuose miestuose, turi potencialą vystyti didelį spektrą įvairių ekonominės specializacijos krypčių. Dėl jau esamų konkurencinių pranašumų Vilniaus–Kauno partnerystė efektyviai išnaudojama vystant chemikalų ir chemijos produktų gamybos, vaistų ir farmacijos pramonės bei logistikos ir transportavimo paslaugų sektorius. Švietimo branduolių koncentracija šiuose miestuose užtikrina kvalifikuotos darbo jėgos pasiūlą.

174. Šiaulių–Panevėžio partnerystė vystoma išnaudojant bendrus regionų konkurencinius pranašumus ir ekonominės plėtros specializacijos kryptis teikiant paslaugas verslui, kuriant infrastruktūrą, ruošiant specializacijos kryptis atitinkančią darbo jėgą. Bendradarbiaujant prioritetas teikiamas MTEPI veiklai imlių ūkio sektorių lyginamosios dalies didinimui. Šiaulių–Panevėžio partnerystės teritorijoje patys imliausi MTEPI šių grupių sektoriai: metalo gaminių ir plastiko ar gumos apdirbimo bei kompiuterinių, elektroninių ir optinių gaminių sektoriai. Skatinant tradicinės pramonės – tekstilės, odos ir maisto gamybos – transformaciją, bendrai diegiamos inovatyvios didelio poveikio pramonės technologijos.

175. Vystant konkrečias Šiaulių–Panevėžio regionų ekonominės plėtros specializacijas, formuojamas bendras regionų profesinių kompetencijų žemėlapis, kuriamos naujos profesinio ugdymo ir kvalifikacijos kėlimo programos, atitinkančios investuotojų poreikius. Profesinio ugdymo įstaigos yra pertvarkomos taip, kad į jų valdymą būtų įtraukti Šiaulių ir Panevėžio regione veikiančių asocijuotų verslo struktūrų atstovai, sparčiai plečiamos pameistrystės programos.

176. Klaipėdos urbanistinio centro vaidmuo tarptautiniame ir nacionaliniame kontekste stiprinamas pasitelkiant geografinį išskirtinumą ir esamą veiklų specifiką – skatinant jūrinių ir pakrantės veiklų plėtrą. Klaipėdos įtaka BJR stiprinama plečiant valstybinio jūrų uosto apimtis, skatinant naujų veiklų jūrinėje teritorijoje vystymą, plečiant su tuo susijusių specialistų rengimo spektrą švietimo įstaigose, stiprinant mokslo ir inovacijų centrus, plečiant ir stiprinant viešųjų paslaugų spektrą. Išnaudojant Lietuvos, kaip jūrinės valstybės, potencialą, Klaipėdos regione tikslingas pramoninės teritorijos kūrimas su krantinėmis ar prieiga prie jų.

AŠTUNTAS SKIRSNIS

KONKURENCINGA JŪRINĖ VALSTYBĖ

177. Siekiant plėtoti Lietuvą kaip jūrinę valstybę, ypatingai svarbu vystyti jūrines ir su jūra susijusias veiklas, mėlynąją ekonomiką. Sprendinių galiojimo laikotarpiu prioritetas teikiamas tvariam naujų veiklų (atsinaujinanti energetika, akvakultūra, naudingųjų iškasenų gavyba, žuvų perdirbimas ir kt.) vystymui ir esamų veiklų tvariai plėtrai (rekreacijai, turizmui, žvejybai, laivybai (jūros ir vidaus vandenų, krovinių ir žmonių), susisiekimo infrastruktūrai (vandens ir sausumos), laivų statybai, antrinėms veikloms ir kt. susijusioms veikloms).

178. Vystant veiklas jūroje kurti naują patirtį vėliau ją realizuojant tarptautiniu mastu BJR. Vėjo jėgainių įrengimas ir eksploatacija, akvakultūros vystymas, žemės gelmių išteklių eksploatavimas, inovatyvių tvarių išradimų taikymas jūrinėse veiklose formuoja naują ekonomikos kryptį. Siekiama vystyti tvarią veiklų plėtrą, nuoseklų ir stabilų veiklų jūroje augimą nustatant mėlynosios ekonomikos strategines kryptis, sudarant teisines ir administracines prielaidas stacionarių objektų, išteklių eksploatavimo įrenginių, objektų ir teritorijų formavimui ir įrengimui LR jūros teritorijoje.

179. Naujoms patirtims kurti būtinas tinkamas specialistų spektras, efektyvus inovacijų kūrimo ir jūrinių tyrimų branduolys. Todėl siūloma plėsti Klaipėdos universiteto bendradarbiavimą su kitomis BJR aukštosiomis mokyklomis ir mokslo centrais, plėsti aktualių specialybių spektrą, auginti mokymo kokybę, stiprinti jūrinio mokslo slėnį.

180. Koncentruotas jūrinių ir sausumos veiklų aptarnavimo centras yra Klaipėda. Siekiant vystyti Klaipėdą kaip multimodalinį centrą (*angl. HUB*) taikomas vertikalios partnerystės modelis pasitelkiant pakrantėje ir įtakos zonoje esančius išteklius ir infrastruktūrą, skatinama jų plėtra (taikyti I skirsnio nuostatas).

181. Mėlynosios ekonomikos augimui itin svarbi Klaipėdos Valstybinio jūrų uosto plėtra, kaip esamas ir naujas veiklas aptarnaujančio objekto, galinčio priimti didelį srautą ir didelės grimzlės laivus, įvairių gabaritų krovinius, įvairių paskirčių laivus (kruiziniai, keleiviniai, krovininiai). Todėl prioritetas teikiamas tvariai uosto plėtrai iki 2030 m. (taikyti IV skirsnio nuostatas)

182. Siekiant plėsti esamas veiklas numatoma rekreacijos ir žuvininkystės sektoriaus augimui svarbi aptarnaujančios infrastruktūros plėtra – Šventosios jūrų uosto rekonstravimas, daugiafunkcinių mažųjų uostelių ir prieplaukų plėtra jūros pakrantėje.

183. Siekiant stiprinti jūrinio turizmo sektorių siūlomos naujos kurortinės vietovės ir turizmo paslaugų centrai, numatoma stiprinti esamus kurortus, plėsti gydomųjų išteklių įsisavinimą.

184. Atsižvelgiant į esamą Baltijos jūros ekologinę būklę susisiekimo, inžinerinės infrastruktūros, kitų objektų ir veiklų plėtrai prioritetas teikiamas inovatyviems, gamtai draugiškiems sprendimams, taip užtikrinant tvarią mėlynąją ekonomiką. Jūrinėje teritorijoje inžinerinės sistemos planuojamos numatytuose infrastruktūros koridoriuose, statiniai ir objektai įrengiami tausojant jūros išteklius ir dugno sandarą.

185. Gera Baltijos jūros būklė gali būti pasiekta tik kartu su kitomis Baltijos jūros baseino valstybėmis. Svarbus BJR organizacijų (Helcom ir Vasab) vaidmuo telkiant šalis bendriems tikslams aplinkosaugos, glaudaus bendradarbiavimo ir tvaraus veiklų vystymo srityse, formuojant bendras ilgalaikes regiono vizijas. Lietuvos ir kitų Baltijos jūros regiono valstybių bendradarbiavimo prioritetas teikiamas geros aplinkos būklės siekiams, aktualios informacijos ir duomenų mainams, tvariam mėlynosios ir žaliosios ekonomikos augimui, inovacijoms aplinkos bei stebėsenos technologijose, todėl svarbu efektyviai integruoti tarptautinius susitarimus į šalies teisinį reguliavimą.

DEVINTAS SKIRSNIS

INTEGRACIJA Į KOLEKTYVINIO SAUGUMO STRUKTŪRAS

186. Nacionalinės saugumo politikos prioritetai laikotarpiui iki 2030 m. yra efektyvi nacionalinė gynyba ir pajėgumai, reikalingi kolektyvinės NATO gynybos įsipareigojimams vykdyti, dvišalių ir daugiašalių santykių stiprinimas gynybos srityje su kaimyninėmis šalimis, strateginiais partneriais, NATO ir ES sąjungininkais. Lietuvos karinių pajėgumų plėtros prioritetai yra šie:

    1) kariuomenės kovinių ir kovinės paramos pajėgumų plėtra;

    2) kovinio aprūpinimo pajėgumų plėtra;

    3) kovinio rengimo ir priimančiosios šalies paramos pajėgumų plėtra;

    4) vadovavimo ir valdymo, kibernetinio saugumo pajėgumų plėtra.

187. Krašto apsaugos tikslams skirtos teritorijos ar objektai žymimi indeksu KA, papildomai išskiriami „Kompleksinės infrastruktūros ir rezervuojamų teritorijų valstybės poreikiams“ brėžinyje. Atitinkamai krašto gynybos erdviniai poreikiai turi būti aptariami žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentuose pažymint juos brėžiniuose, aptariant tekste ir teritorijų naudojimo reglamentuose.

188. Nustatoma, kad:

    188.1. krašto apsaugos ministerijai inicijuojant, teisės aktų nustatyta tvarka keičiami ar koreguojami savivaldybių teritorijų bendrojo ar specialiojo planavimo dokumentų sprendiniai: nustatant, keičiant arba koreguojant teritorijų naudojimo funkcinį prioritetą, potencialiai pavojingas teritorijas ir jų apsaugos zonas (dėl sprogimo pavojaus, radiolokacinės spinduliuotės ir kt.), tikslinant aukštingumo parametrus esamose, planuojamose karinėse teritorijose ir kt.;

    188.2. krašto gynybos erdviniams poreikiams prioritetas nustatomas keičiant, koreguojant galiojančius arba rengiant naujus saugomų teritorijų specialiuosius planus, taip pat steigiant naujas saugomas teritorijas ir

koreguojant esamų saugomų teritorijų ribas, kultūros paveldo objektų ir vietovių vizualinės apsaugos zonų ribas ar jų reglamentus;

188.3. esamose karinėse teritorijose statomiems metalinių konstrukcijų statiniams (antenoms), aukštingumas reglamentuojamas taip: Nemirsetoje – 45 m, Kairių poligone – 90 m, Nidoje – 65 m.

188.4. esamose karinėse teritorijose statiniai statomi pagal vystomų karinių pajėgumų poreikius ir reikalavimus.

189. Rengiant, koreguojant ar keičiant žemesnio lygmens kompleksinius teritorijų planavimo dokumentus:

189.1. nustatyti KA funkcinį prioritetą teisės aktų nustatyta tvarka parenkant tinkamas teritorijas po 20 ha ploto šiose savivaldybėse: Šilalės r., Kelmės r., Telšių r., Rietavo r., Kauno r. arba Kėdainių r., arba Ukmergės r.;

189.2. suplanuoti 50 ha ploto teritoriją su 400 m apsaugos zona Krašto apsaugos tikslams Klaipėdos r. savivaldybės Priekulės seniūnijoje, Kairių kaimo gyvenamojoje vietovėje, 10 ha ploto teritoriją su 400 m apsaugos zona Radviliškio r. savivaldybės Linkaičių kaimo gyvenamosios vietovės teritorijoje;

189.3. suplanuoti 14 vnt. teritorijų po 100 ha ploto su 400 m. apsaugos zona šiose savivaldybėse: Plungės r., Rietavo, Raseinių r., Marijampolės, Alytaus r., Elektrėnų, Kėdainių r., Molėtų r., Anykščių r., Panevėžio r., Šiaulių r., Telšių r., Ukmergės r.;

189.4. suplanuoti 10 ha ploto teritoriją antenų laukui Klaipėdos apskrityje (Palangos m. arba Kretingos r. savivaldybių vakarinėje dalyje);

189.5. numatyti naujas teritorijas KA tikslams 2 teritorijas po 5 ha ploto pasienio ruožuose Smalininkai–Jurbarkas–Sintautai (Jurbarko r. sav.) ir Medininkai–Kalveliai–Lavoriškės (Vilniaus r. sav.);

189.6. numatyti Šventosios jūrų uoste 2 ha ploto ir 100 m krantinę Lietuvos kariuomenės Karinių jūrų pajėgų poreikiams;

189.7. suplanuoti teritorijas Lietuvos kariuomenės Karinių oro pajėgų antenoms 3 teritorijas po 12 arų ploto ir 1 teritoriją 1,5 ha ploto Šilalės r., Ukmergės r. savivaldybėse su padidinto aukštingumo reglamentais metalinių konstrukcijų inžineriniams statiniams.

DEŠIMTAS SKIRSNIS

LIETUVOS STRATEGINIAI OBJEKTAI

190. Siekiant įgyvendinti šalies integracijos į globalias ekonomines, infrastruktūros ir Europos saugumo struktūras, tikslus, stiprinti šalies kultūrinę raišką iki 2030 m. numatoma įgyvendinti valstybei svarbius projektus, pateikiamus 1 lentelėje.

1 lentelė. Valstybei svarbūs projektai, planuojami įgyvendinti iki 2030 m.

	PROJEKTO PAVADINIMAS	TRUKMĖ	PROJEKTO DALIES, ĮGYVENDINAMOS LAIKOTARPIU 2020–2030, PAVADINIMAS	ĮGYVENDINIMO ETAPAS/STADIJA	PASTABOS
1.	**Tęstiniai infrastruktūros projektai**				
1.1.	Projektas „Rail Baltica“	2011–2026 m.	Statybos darbų užbaigimas, bandymų atlikimas ir paruošimas naudojimui	Planavimas, projektavimas ir statyba	
1.2.	Rytų–Vakarų transporto koridoriaus Lietuvos dalies projektas (Klaipėdos valstybinio jūrų uosto, kelių, geležinkelių infrastruktūros	2013–2030 m.	Iki 2030 m. numatoma įgyvendinti sprendinius visuose projekte numatytuose ruožuose	Planavimas, projektavimas ir statyba	

	PROJEKTO PAVADINIMAS	TRUKMĖ	PROJEKTO DALIES, ĮGYVENDINAMOS LAIKOTARPIU 2020–2030, PAVADINIMAS	ĮGYVENDINIMO ETAPAS/STADIJA	PASTABOS
	kompleksas)				
1.3.	Projektas „Via Baltica“	2013–2030 m.	Iki 2030 m. įgyvendinti ruožus: kelio A5 nuo 56,83 iki 97,07 km, kelio A8 nuo 7,50 iki 87,86 km, kelio A17 nuo 10,53 iki 22,06 km ir kelio A10 nuo 9,17 iki 47,83 km	Planavimas, projektavimas ir statyba	
1.4.	Klaipėdos valstybinio jūrų uosto plėtros, įrengiant išorinį uostą projektas	2018–2030 m.	Išorinė ir / ar vidinė plėtra iki 2030	Parengtas bendrasis planas, įteisintos plėtros galimybės. Projektavimas ir statyba	
2.	**Kultūros projektai**				
2.1.	Nacionalinės koncertų salė „Tautos namai“	2020–2023 m.	Projekto įgyvendinimas į dalis / etapus neskaidomas. 2020–2030 m. laikotarpiu įgyvendinamas visas projektas, todėl pavadinimas sutampa su projekto pavadinimu.	Projektavimo paslaugų viešasis pirkimas	
2.2.	Nacionalinė filmoteka su regioninės filmotekos padaliniu Palangoje	2020–2030 m.	Projekto įgyvendinimas į dalis / etapus neskaidomas. 2020–2030 m. laikotarpiu įgyvendinamas visas projektas, todėl pavadinimas sutampa su projekto pavadinimu.	Architektūrinės idėjos konkursas (rinkos tyrimas ir viešasis pirkimas architektūrinių konkursų organizatoriaus paslaugoms įsigyti	
2.3.	Sapiegų rūmų kultūros pažinimo centras	2018–2022 m.	Projekto įgyvendinimas į dalis / etapus neskaidomas. 2020–2030 m. laikotarpiu įgyvendinamas visas projektas, todėl pavadinimas sutampa su projekto pavadinimu.	Projektavimas	Projektas „Sapiegų rūmų aktualizavimas “ Nr. 05.4.1-CPVA-V-301-01-0012 bendrai finansuojamas 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 5 prioriteto „Aplinkosauga, gamtos išteklių darnus naudojimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos“ priemonės Nr. 05.4.1.-CPVA-V-301 „Aktualizuoti kultūros paveldo objektus“ lėšomis.
2.4.	Kauno centrinio pašto	2020–2027	Projekto įgyvendinimas į	Idėjos	

	PROJEKTO PAVADINIMAS	TRUKMĖ	PROJEKTO DALIES, ĮGYVENDINAMOS LAIKOTARPIU 2020–2030, PAVADINIMAS	ĮGYVENDINIMO ETAPAS/STADIJA	PASTABOS
	aktualizavimas įkuriant Lietuvos architektūros centrą	m.	dalis / etapus neskaidomas. 2020–2030 m. laikotarpiu įgyvendinamas visas projektas, todėl pavadinimas sutampa su projekto pavadinimu.	formulavimas	
3.	**Ekonomikos vystymo projektai**				
3.1.	Veikiančių LEZ ir pramonės parkų vystymas	2020–2030 m.	Esamų LEZ ir pramonės parkų infrastruktūros, inžinerinių tinklų bei susisiekimo komunikacijų ir rinkodaros plėtra pritraukti TUI sumanios specializacijos srityse	Teritorijų projektavimas, PAV vykdymas, komunikacijų įrengimas, rinkodaros priemonių taikymas	
3.2.	Kauno, Klaipėdos, Akmenės LEZ ribų plėtimas	Iki 2030 m.	Plečiamos jau veikiančių LEZ ribos	Planavimas	
3.3.	Naujų teritorijų stambioms investicijoms pritraukti kūrimas Vilniaus, Kauno regionuose	Iki 2030 m.	Užtikrinamas didžiųjų investuotojų poreikių tenkinimas, kai veiklai vykdyti reikalingi sklypai, siekiantys 70–100 ha plotą	Planavimas	
3.4.	Naujų pramoninių teritorijų Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio ir Alytaus regionuose kūrimas	Iki 2030 m.	Kuriamos naujos teritorijos, siekiant pritraukti smulkesnius investuotojus ir naujas gamybos įmones, taip pat išnaudojus esamą pramoninių parkų ir LEZ teritorijų plotą	Planavimas	
3.5	Vilniaus ir Kauno VLC vystymo projektai (pritaikymas logistikos, sandėliavimo ir gamybos veikloms)	2026–2034 m.	Kauno VLC plėtojamas Kauno geležinkelio stoties Palemono kelyne ir šalia esančių valstybinės žemės plotų teritorijoje (ne mažesnėje nei 12 ha), Vilniaus VLC – Eišiškių pl. 100 ir greta esančioje valstybinėje žemėje (ne mažesnėje nei 25,9 ha teritorijoje)	Planavimas	
4.	**Inžinerinės infrastruktūros projektai**				
4.1.	Dujotiekių jungtis tarp Lenkijos ir Lietuvos	2011–2021 m.	Statybos darbų užbaigimas ir perdavimas eksploatavimui	Statyba	
4.2.	Vilniaus ir Kauno miestų centralizuoto šilumos tiekimo ūkio	2014–2020 m.	Statybos darbų užbaigimas ir perdavimas eksploatavimui	KKJ jau veikia. VKJ darbą pradės 2020 ketvirtą ketvirtį.	

	PROJEKTO PAVADINIMAS	TRUKMĖ	PROJEKTO DALIES, ĮGYVENDINAMOS LAIKOTARPIU 2020–2030, PAVADINIMAS	ĮGYVENDINIMO ETAPAS/STADIJA	PASTABOS
	modernizavimo, įrengiant vietinius ir atsinaujinančius energijos išteklius naudojančias kogeneracines elektrines, projektai				
4.3.	Vėjo elektrinių parkas Kruonio HAE teritorijoje	2020–2030 m.	Vyksta diskusijos dėl plėtros galimybių.	Planavimas, projektavimas ir statyba	
4.4.	Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos sujungimas su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu	2012–2025 m.	Iki 2030 m. numatoma įgyvendinti visus numatytus projekto sprendinius	Planavimas, projektavimas ir statyba	
4.5.	Vėjo jėgainių parko jūroje prijungimas prie žemyninės dalies	iki 2030 m.	Iki 2030 m. numatoma įgyvendinti visus numatytus projekto sprendinius	Planavimas, projektavimas ir statyba	Sudaryta darbo grupė, kurią sudaro valstybinių institucijų ir verslo asociacijų atstovai. Darbo grupė nagrinėja galimus vėjo elektrinių Baltijos jūroje plėtros etapus, elektrinių prijungimo prie elektros tinklų modelius, atsakomybių ir prijungimo kaštų paskirstymą, elektrinių vietų jūrinėje teritorijoje parinkimą, būtinus atlikti tyrimus.
5.	**Projektai krašto apsaugos sistemos tikslams**				
5.1	Lietuvos kariuomenės karinių poligonų ir karinio mokymo teritorijų, esančių Jonavos, Kaišiadorių ir Švenčionių rajono savivaldybėse išplėtimo projektas	2014–2022 m.	Įrengimo pagrindas LRV nutarimas 2014 10 22 nutarimas Nr. 1153 Teritorijų planavimo, statybų ir įrengimo darbai	Pabradės poligono įrengimo darbai Ruklos poligone vyksta teritorijų planavimo darbai.	Švenčionių rajono savivaldybės dalies (karinio poligono ir karinio mokymo teritorijos Pabradės seniūnijoje) bendrasis planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. sausio 9 d. nutarimu Nr. 5 „Dėl Švenčionių rajono savivaldybės dalies (karinio poligono ir karinio mokymo

	PROJEKTO PAVADINIMAS	TRUKMĖ	PROJEKTO DALIES, ĮGYVENDINAMOS LAIKOTARPIU 2020–2030, PAVADINIMAS	ĮGYVENDINIMO ETAPAS/STADIJA	PASTABOS
					teritorijos Pabradės seniūnijoje) bendrojo plano patvirtinimo“ (TPDR Nr. T00082995) Vyksta įgyvendinimo darbai. Rengiamas Jonavos ir Kaišiadorių rajonų savivaldybių dalių (karinio poligono ir karinio mokymo teritorijų) bendrasis planas
5.2	Naujo poligono ir karinio mokymo teritorijų įrengimas apie 12 000 ha (120 km2) krašto apsaugos sistemos tikslams vakarinėje Lietuvos teritorijos dalyje	iki 2030 m.	Rengiama galimybių studija 2020 m.		
5.3	Lietuvos kariuomenės Kairių karinio poligono ir karinio mokymo teritorijų išplėtimas iki 900 ha krašto apsaugos sistemos tikslams;	iki 2030 m.			
6.	**Naujai siūlomi projektai**				
6.1	Panaudoto branduolinio kuro ir ilgaamžių radioaktyviųjų atliekų giluminis atliekynas	iki 2030 m.	Tinkamų žemės gelmių ertmių paieška ir tyrimai		
6.2	Strateginė partnerystė – Vilnius–Kaunas	iki 2030 m.	Inicijavimo etapas		
6.3	Strateginė partnerystė – Šiauliai–Panevėžys	iki 2030 m.	Inicijavimo etapas		
6.4	Strateginė partnerystė – Didžioji Klaipėda	iki 2030 m.	Inicijavimo etapas		
6.5	Strateginė partnerystė – Sūduvos nacionalinis parkas	iki 2030 m.	Steigimo (planavimo) procedūrų etapas	Komunikacija, planavimo procedūros, viešinimo, derinimo procedūros	

	PROJEKTO PAVADINIMAS	TRUKMĖ	PROJEKTO DALIES, ĮGYVENDINAMOS LAIKOTARPIU 2020–2030, PAVADINIMAS	ĮGYVENDINIMO ETAPAS/STADIJA	PASTABOS
6.6	Transeuropinio IX B transporto koridoriaus, geležinkelio ruožo, Klaipėdos miesto aplinkkelis, jungiantis koridorių nuo Kretingos rajono ribos iki Draugystės geležinkelio stoties, Klaipėdos mieste	iki 2030 m.	Galimybių studija, tolimesni planavimo etapai	Planavimas	
6.7	Naujas tarptautinis oro uostas tarp Vilniaus ir Kauno miestų	2020–2025 m.	Teritorijos parinkimas ir rezervavimas, sprendimo priėmimas dėl oro uosto projektavimo tikslingumo	Galimybių studija, planavimas	

191. „Kompleksinės infrastruktūros ir teritorijų rezervavimo valstybės poreikiams“ brėžinyje pažymėtos teritorijos, reikalingos tęsti vykdomus, rengti ir / ar įgyvendinti planuojamus valstybei svarbius projektus, strateginius objektus. Pateikiama preliminari informacija viešojo administravimo subjektams, investuotojams, žemės ir miško savininkams, kitiems suinteresuotiems fiziniams ir juridiniams asmenims apie valstybės poreikius ir ketinimus nurodytose teritorijose. Šios teritorijos turi būti pažymėtos žemesnio lygmens kompleksiniuose ir specialiojo teritorijų planavimo dokumentuose, juos rengiant, keičiant ar koreguojant. Konkretūs Lietuvos Respublikos Vyriausybės sprendimai planuojant ir pripažįstant projektus valstybei svarbiais, planavimo organizatoriaus sprendimai apie planavimo pradžią, SPAV procedūras ir išvadas, taip pat techniniai projektai, informacija apie statybos etapus viešinama teisės aktų nustatyta tvarka.